

FÖRVALTNINGSHÖGSKOLAN

HUR KONSTRUERAS EN FLYKTING?

En analys av den svenska migrationspolitiska debatten 2015 och 2022

Christina Turesson

Program:	Masterprogrammet i offentlig förvaltning, 120 hp
Kurs (kurskod):	Masteruppsats i offentlig förvaltning, 30 hp (FH2508)
Nivå:	Avancerad nivå
Termin/år:	VT23
Handledare:	Lars Karlsson
Examinator:	Vicki Johansson

Sammanfattning

Program:	Masterprogrammet i offentlig förvaltning, 120 hp
Kurs (kurskod):	Masteruppsats i offentlig förvaltning, 30 hp (FH2508)
Titel (svensk):	Hur konstrueras en flykting?
Titel (engelsk):	How is a refugee constructed?
Nivå:	Avancerad nivå
Termin/år:	VT23
Handledare:	Lars Karlsson
Examinator:	Vicki Johansson
Nyckelord:	Flykting, Migration, Socialkonstruktivism, Målgruppskonstruktion, Flyktingkrisen, Ukraina

---

Syfte: Syftet med den här uppsatsen är att undersöka den sociala konstruktionen av flyktingar i den svenska migrationspolitiska diskursen, och huruvida det förekommer variation eller inte mellan olika kriser. Avstamp tas vid två tillfällen: den så kallade flyktingkrisen 2015, och kriget i Ukraina 2022.

Teori: Med utgångspunkt i socialkonstruktivism och Schmedier och Ingrams teori om målgruppskonstruktion utvecklar studien en teoretisk analysmall anpassad till migrationsområdet.

Metod: Uppsatsen använder sig av idéanalys med diskursiv inriktning där en teoretisk dimension och en metodologisk dimension används för att analysera offentliga riksdagsdokument.

Resultat: Konstruktionen av flyktingar varierar mellan de två fallen. Flyktingarna från Ukraina konstrueras som mer förtjänta än de som anlände under flyktingkrisen. De konstrueras som offer, kommer från närområdet, stort fokus ligger på rättigheter och de förväntas inte fylla en funktion. Flyktingarna från flyktingkrisen 2015 har en otydligare konstruktion som både offer och förövare, fokus ligger på skyldigheter, de kommer inte från närområdet och arbete konstrueras som en viktig funktion som är svår att uppnå.

INNEHÅLL

Hur konstrueras en flykting?	3
Syfte och frågeställning	6
Tidigare forskning	7
Teori	12
Metod	19
Operationalisering	23
Val av fall	26
Material	27
Resultat	30
Flyktingkrisen 2015	30
Sammanfattning	30
Dimension 1: Förtjänt respektive oförtjänt	30
Dimension 2: Homogen respektive heterogen	39
Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina 2022	40
Sammanfattning	40
Dimension 1: Förtjänt respektive oförtjänt	40
Dimension 2: Homogen respektive heterogen	48
Jämförelse	49
Slutsatser	53
Diskussion och vidare forskning	55
Referenser	57
Litteratur	57
Offentligt tryck	61
Övriga referenser	64

HUR KONSTRUERAS EN FLYKTING?

Utgångspunkten i den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna från FN är att alla människor är födda fria, med lika värde och lika rättigheter, utan åtskillnad av något slag: varken på grund av kön, hudfärg, religion, etnicitet eller liknande (Förenta nationerna 2008). Det internationella samfundet är överens om att vi har ett värde och tillskrivna rättigheter – bara på grund av att vi är människor. I en värld där de mänskliga rättigheterna universellt respekteras och tillämpas behandlas alla människor likadant, har samma rättigheter och samma förutsättningar. Där finns det inget behov av att sorteras in och delas upp. Där spelar det ingen roll vem som är medborgare eller flykting, och inget behov av att ofrivilligt lämna sitt land. Den här uppsatsen är sprungen ur konstaterandet att världen inte ser ut så - människor ses inte som så jämlika som FN menar att vi i grunden är.

Föreställningar, fördomar, idéer och samhällsstrukturer kategoriserar människor. Medborgare eller icke-medborgare, svensk eller icke-svensk, europé eller icke-europé, vit eller icke-vit, förtjänt eller icke-förtjänt, familj eller främling, vi eller dem. Vissa kategorier är avgörande för ens status eller identitet, andra har en juridisk innebörd. Gemensamt för dessa kategorier är att de är socialt konstruerade, inte av naturen givna. Detta innebär att det inte är självklart hur dessa kategorier ser ut, att de hade kunnat utformats på ett annorlunda sätt och att de kan komma att förändras. Därför är det intressant att undersöka dessa kategorier och dess konstruktion.

Ett politikområde som i mångt och mycket bygger på kategoriseringar är migrationspolitiken. Där får kategorierna en stor betydelse för människors liv. *Flykting* är den som riskerar att förföljas på grund av ras, nationalitet, religiös eller politisk uppfattning, kön, sexuell läggning eller tillhörighet i en viss samhällsgrupp. *Alternativt skyddsbehövande* är den som riskerar att straffas med döden, torteras, eller dödas till följd av en väpnad konflikt. *Asylsökande* är den som tar sig till Sverige och ansöker om asyl här, men ännu inte fått sin ansökan avgjord. *Kvotflykting* är den som flytt sitt land, och valts ut av UNHCR för att flytta till ett annat land (Migrationsverket 2022a, 2022c).

Människor behandlas och uppfattas olika, även i Sverige, som i allmänhet ofta beskrivs som ett jämställt och jämlikt land. Ett målande exempel är en studie som visar att svenskfödda, speciellt högutbildade med hög inkomst, flyttar från ett bostadsområde när icke-europeiska invandrare flyttar dit. Detta beteende skapar fullt segregerade bostadsområden, såväl ur etniska som socioekonomiska hänseenden. Det krävs 3–4% icke-europeiska invandrare, eller 9–10% europeiska invandrare i ett bostadsområde innan detta beteende triggas och svenskfödda flyttar därifrån (Aldén, Hammarstedt & Neumann 2015). Detta är ett exempel på att människor tenderar att bosätta sig med andra människor som liknar en själv, både socioekonomiskt, utseendemässigt och ursprungsmässigt – och att man vill flytta därifrån om förutsättningarna ändras. Det är också en illustration på en låg toleransnivå mot invandrare, och en tydlig preferens för europeiska invandrare. Andra studier påvisar en preferens för migranter med utbildning och arbetslivserfarenhet, samt med icke-muslimsk bakgrund (Hedegaard & Larsen 2022).

I skrivande stund kantas omvärlden av kriser och konflikter och över 100 miljoner människor är på flykt (UNHCR 2022). Rysslands anfallskrig mot Ukraina rasar och ser tyvärr inte ut att avslutas inom en snar framtid. Världen har precis börjat återhämta sig från coronapandemin, där migranter påverkades särskilt hårt (Hoagland & Randrianarisoa 2021). Demokratien är på nedgång och för första gången på över 20 år finns det fler stängda autokratier än liberala demokratier, där enbart 13% av världens befolkning lever (Vdem 2023). En sökning på ”migration” i IPCC:s rapport från 2022 om klimatförändringarna ger över 2000 träffar (IPCC 2022) och enligt Världsbankens rapport från 2021 kommer klimatförändringarna tvinga över 216 miljoner människor på flykt 2050 (Världsbanken 2021). I Sverige har den nu sittande regeringen kommit överens om Tidöavtalet som avser att skapa ett paradigmskifte inom migrationspolitiken och innehåller förslag på en rad restriktiva reformer, såsom att utgångspunkten för asylmottagande ska vara ett tillfälligt skydd och införandet av en kravbaserad integrationspolitik (Sverigedemokraterna, Moderaterna, Kristdemokraterna, Liberalerna 2022). Med andra ord är migrationsfrågorna högst aktuella, allt fler människor befinner sig på flykt och anledningarna till flykten är inte bara väpnade konflikter.

Utifrån den här ansatsen ämnar uppsatsen att undersöka hur flyktingar konstrueras i Sverige, och om detta skiljer sig åt jämfört med andra flyktingar från andra kriser. Fokus ligger på den svenska offentliga migrationspolitiska diskursen och dess konstruktion av flyktingar.

Två större konflikter det senaste decenniet kommer jämföras: den så kallade flyktingkrisen 2015¹, och Rysslands invasion av Ukraina 2022. Det är två stora flyktingströmmar som påverkat Sverige och svensk migrationspolitik. I det ena fallet rör det sig om flyktingar från Mellanöstern, i det andra flyktingar från ett europeiskt land som gränsar till EU.

Flyktingkrisen 2015 orsakades främst av väpnade konflikter i bland annat Syrien, Irak och Afghanistan. Under 2015 sökte drygt 160 000 människor asyl i Sverige. Allra flest kom från Syrien (SCB 2023). Flyktingkrisen ledde till åtstramande politiska åtgärder såsom gränskontroller, identitetskontroller och införandet av den tillfälliga lagen som under 3 år skulle anpassa asylreglerna till EU:s miniminivå (Migrationsverket 2022b.) Den tillfälliga lagen blev senare förlängd (Riksdagsskrivelse 2018/19:295).

Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina inleddes 24 februari 2022 och skakade om hela Europa. Kriget har orsakat stort lidande och följts av allvarliga konsekvenser. Omvärlden har visat Ukraina stort stöd och fördömt Rysslands agerande. Kriget i Ukraina har beskrivits som den värsta situationen i Europa sedan andra världskriget. Ryssland har kränkt flera huvudprinciper inom internationell humanitär rätt, såsom principerna om att särskilja militära och civila människor och objekt, nödvändighetsprincipen och proportionalitetsprincipen (Nihreieva 2022). EU har aktiverat massflyktsdirektivet för första gången någonsin, och hittills förhandlat fram 10 sanktionspaket mot Ryssland (Europeiska unionens råd 2023). Kriget har orsakat höga elpriser, höga livsmedelspriser och varit en starkt bidragande orsak till Sverige och Finlands ansökan om NATO-medlemskap. UNHCR:s siffror från maj 2023 visar att över 8 miljoner ukrainare är på flykt (UNHCR 2023).

---

¹ Jag är medveten om att ”flyktingkrisen” som begrepp inte är helt neutralt och kan anses bidra till konstruktionen av flyktingsituationen som just en kris. Det finns en diskussion om vad händelserna ska kallas, där ”flyktingkris”, ”migrantkris” och ”den så kallade flyktingkrisen” är några exempel. Jag kommer kalla flyktingsituationen som uppstod i Sverige och EU under 2015–2016 för ”Flyktingkrisen” för enkelhetens och tydlighetens skull då det är ett vedertaget namn som de flesta känner till. Däremot avser jag inte att ta ställning till huruvida det var en kris eller inte, och användningen i den här uppsatsen utgör inte ett normativt ställningstagande.

SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNING

Syftet med den här uppsatsen är att undersöka den sociala konstruktionen av flyktingar i den svenska migrationspolitiska diskursen, och huruvida det förekommer variation eller inte mellan olika kriser. Avstamp kommer tas vid två tillfällen: den så kallade flyktingkrisen 2015, och kriget i Ukraina 2022.

Följande frågeställningar kommer besvaras:

- Hur konstrueras flyktingar² i den svenska offentliga migrationspolitiska diskursen?
- Hur skiljer det sig åt mellan den så kallade flyktingkrisen 2015 och kriget i Ukraina 2022? Finns det variation?

---

² ”Flykting” är inte den korrekta termen ur juridisk bemärkelse på alla de personer som den här uppsatsen syftar på. Det är ett problematiskt begrepp, då alla människor som kommer till Sverige under de valda fallen inte klassas som flyktingar. Då det inte uppfyller uppsatsens syfte att särskilja på alla kategorier i den här uppsatsens resultatdel, till exempel mellan flyktingar och skyddsbehövande, har ett begrepp valts för att syfta till alla de som flydde över medelhavet under åren 2015–2016 samt de som flyr från kriget i Ukraina. Då det trots allt rör sig om personer som flytt från ett annat land till Sverige, oavsett skäl för det, och då situationen 2015 brukar kallas ”flyktingkrisen” föll valet på att samla alla dessa människor under begreppet ”flykting” för uppsatsens enighet och tydlighet. ”Flykting” i den här uppsatsen refererar alltså till människor som, av någon anledning, behövt fly från sitt hemland. Detta kan alltså vara både flyktingar, migranter och skyddsbehövande.

TIDIGARE FORSKNING

Svensk migrationspolicy har ur ett historiskt perspektiv gått från en assimileringmodell efter andra världskriget till en mer multikulturell modell idag, som syftar till att vårda både den svenska kulturen och migranternas hemkultur (Kupský 2017). Tidigt i den svenska invandrapolitiken (som den då kallades) ansåg staten sig ha ett ansvar för att ge invandrare tillgång till både majoritetssamhällets kultur och den egna minoritetskulturen. Möjligheten till bevarandet av sin egen kultur sågs som en förutsättning för integration. En viktig hållpunkt är år 1975 då det inrättades en sammanhållen invandrar- och minoritetspolitik i Sverige, som ringade in invandrare som en befolkningskategori vars behov skiljde sig från den infödda befolkningen. På 90-talet infördes ”integrationspolitik” i stället, och kritik riktades mot den tidigare invandrapolitiken för att ha stärkt uppdelningen mellan ”vi” och ”de” (Borevi 2002). Generellt sett har svensk flyktingpolitik varit bland de minst restriktiva i Europa (Demker 2016) och väckt relativt lite uppmärksamhet i den politiska debatten (Hagelund 2020, Odmalm & Super 2014). Sveriges relativt öppna policy baserat på lika rättigheter, och att man motstått den mer restriktiva trend som de flesta andra europeiska länder följt, har bidragit till att göra Sverige till ett populärt val för humanitär migration (Emilsson 2020). Brytpunkten kan sägas vara flyktingkrisen 2015 (se bland annat Hagelund 2020, Emilsson 2020), som orsakade ett skifte i en restriktiv riktning i hela Europa (Heath & Richards 2019). Flyktingkrisen anses vara en extern chock (Emilsson 2020, Hagelund 2020), som enligt institutionell teori kan skapa möjligheter för banbrytande policyförändring (Hagelund 2020). Asylpolitiken har gått från att vara ett mänskliga rättigheter-problem till ett säkerhetsproblem, och asylsökande från att vara människor i behov av skydd till att bli en grupp som ”vi” behöver skyddas ifrån (Schoultz 2017).

Ytterligare en viktig hållpunkt i den svenska migrationspolitiken är Sverigedemokraternas inträde i riksdagen 2010 då migration kom upp på den politiska agendan på ett annat sätt än tidigare, och möjliggjorde mobilisering på GAL-TAN skiljelinjen, och inte enbart vänsterhöger skiljelinjen. En tydlig skillnad innan och efter Sverigedemokraternas inträde i riksdagen är att både väljare och politiker tydligare tar ställning kring migration och integration, och att frågan är synlig även i valkampanjer (Demker 2016). Teoretiskt finns det två vägar för de traditionella partierna att gå när nya radikala högerpopulistiska partier uppkommer. De kan försöka konkurrera med det nya partiet genom att själva ändra sin politik drastiskt för att

signalera ett tydligt ställningstagande till mer restriktiv migrationspolitik och assimilationsintegrerande politik, eller så kan de göra helt tvärtom. Då görs i stället drastiska förändringar åt andra som ett ställningstagande emot den nya politiken och tydligt betona en liberal migrationspolitik med en multikulturell assimilationsintegrerande politik (Odmalm & Super 2014). Att döma av de förändringar som uppkom efter Sverigedemokraternas inträde och under flyktingkrisen valde Sverige att gå den första vägen.

Som nämndes i uppsatsens inledning ser man att det finns en generell preferens för migranter med utbildning och arbetslivserfarenhet, samt migranter med en icke-muslimsk bakgrund, som bott lång tid i landet, har familjeband till etniska medborgare och goda språkkunskaper. Dessa preferenser stöder både teorier om ekonomisk dränering och om kulturella likheter (Heath & Richards 2019, Hedegaard & Larsen 2022). Misslyckad integration hos migranter kan vara det som formar preferenserna hos allmänheten att exkludera de med en muslimsk bakgrund och inkluderingen av de som tydligt assimileras. Trots att det råder djup polarisering i migrationsområdet, så finns det en underliggande konsensus om vilka egenskaper som är önskvärda för att beviljas, eller förtjäna, medborgarskap (Hedegaard & Larsen 2022).

Under 2014–2015 hade Sverige det högsta inflödet av asylsökande per capita någonsin i ett OECD-land, vilket skapade panik i det politiska systemet och resulterade i drastiska och temporära åtgärder som gick emot den svenska traditionen. De två mest framträdande var gränskontroller och ny migrationslagstiftning, anpassade efter EU:s minimikrav (Emilsson 2020). Detta ledde även till en förändring i den politiska diskursen. Stater försökte undvika att bli migranternas förstahandsval (så kallade ”asylmagneter”), och erbjöd därför allt mindre gynnsamma omständigheter för att komma in i landet och få tillgång till välfärdssystemen, ett mönster som även Sverige följde (Hagelund 2020) då Sveriges tidigare asylsystem kunde ses som en ”lockfaktor” (Gladyshev & Sychev 2020).

Flyktingkrisen utlöste ett nytt dominerande policyparadigm uppstod i Sverige, som poängterar behovet av ett minskat antal asylsökande och familjemigranter – ett paradigmsområde som tidigare enbart stöttats av SD. Dock står majoriteten av partierna fortfarande bakom principen att

legala invånare i Sverige ska ha lika rättigheter oavsett medborgarskap och status, vilket bekräftar en lång tradition i svensk migrationspolitik (Emilsson 2020).

Den sociala konstruktionen av flyktingar har undersökts på lite olika sätt, men jag menar att mer forskning behövs då vissa kunskapsluckor inte besvaras av den tidigare forskningen. Flera studier fokuserar på konstruktionen av flyktingar i media. Mediediskursen är betydelsefull då den inte bara reflekterar samhällsopinionen utan aktivt medverkar i dess skapande (Klein & Amis 2021). Migration generellt framställs oftare som ett problem för mottagarländerna, än för de som direkt påverkas, det vill säga migranterna själva. Detta kan ses som ett ”framing bias”, vilket kan leda till ensidig problemrepresentation (Yantseva 2020).

I Storbritannien identifierades två mediediskurser under flyktingkrisen, en som framställde orsaken till migration som ekonomisk; man migrerar för att tjäna mer pengar, och en som framställde migranter som i desperat behov av skydd. En viktig upptäckt var hur fort en problemframställning kunde bytas mot en annan, såsom vid publiceringen av en bild på en död treåring som hittats uppspolad på en strand i Turkiet, som ledde till att man ersatte den ekonomiska diskursen till den i behov av skydd som den dominerande (Klein & Amis 2021). Under flyktingkrisen var mediediskursen i Europa fragmenterad och skiftade mellan en humanitär inramning och en hot/säkerhets-inramning. Jämfört med övriga europeiska länder har Sverige haft en mer positiv mediediskurs (Yantseva 2020). Innan den fullskaliga invasionen av Ukraina kunde tre huvudsakliga mediala inramningar av Ukrainakonflikten pekas ut: konflikten som nationell maktkamp, konflikten som en rysk intervention och konflikten som en geopolitisk konflikt. Den mest förekommande gruppen visuellt var ukrainska civila, som tillsammans med andra civila generellt porträtterades ur ett positivt ljus, och den mest förekommande individen var Vladimir Putin, som generellt porträtterades ur ett negativt ljus (Ojala, Pantti & Kangas 2017).

Den här studien fokuserar dock inte på media utan på den offentliga debatten. I USA cirkulerar den migrationspolitiska debatten ofta kring vem som är värdig att övervägas för full inkorporation i landet, och vem som är kapabel att assimileras in i landet och ta sig an de egenskaper och ansvar som associeras med ett fullt politiskt och socialt medlemskap.

Mexikanska invandrare identifieras som ”fel” typ av invandrare, bland annat eftersom de är så många till antalet och porträtteras som att det är deras intention att utnyttja systemet. Samma studie argumenterar för att invandrare som grupp är särskilt sårbara för elitens konstruktioner, eftersom deras juridiska status begränsar deras politiska potential, och att deras grupptillhörighet är så pass heterogen att det begränsar möjligheterna att organisera sig (Newton 2005).

Ensamkommande barn i Sverige tillskrivs ofta identiteten som ensam till följd av separation från vårdnadshavare, och detta framställs som deras huvudsakliga problem. Att återkommande bli kallad och uppfattad som ensam kan i vissa fall bidra till känslan av ensamhet, och möten med migrationssystemet kan både minska och förstärka dessa känslor. Ensamhet blir således inte bara en känsla, utan också en konstruktion de måste förhålla sig till (Herz & Lalander 2017).

Slutligen vill jag ta upp en ny avhandling (Jansson 2023) som studerar rätten att stanna i Sverige. Författaren argumenterar för att kategoriseringar i termer av värdighet är ett centralt inslag i samtida problemrepresentationer av rätten att stanna. Jansson argumenterar för att dikotoma kategoriseringar av äkta/värdiga respektive oäkta/falska flyktingar som grunden för den samtida asylrätten. Krav på försörjning och god vandel för att kunna få permanent uppehållstillstånd är ett exempel på hur kategoriseringar av ovärdiga har motiverat villkor för rätten att stanna (Jansson 2023).

Sammanfattningsvis påvisar den tidigare forskningen ett skifte inom svensk migrationspolitik åt det mer restriktiva hållet. Det finns forskningsbelägg för att vissa flyktingar föredras framför andra. I media konstrueras migration som ett problem för mottagarländerna snarare än flyktingarna själva, och att den rådande diskursen eller framställningen i media snabbt kan bytas ut. Det finns exempel på studier som analyserat konstruktionen av flyktingar, både i media och i offentliga policydokument, men inget tydligt svar på hur det ser ut i Sverige. Fokus har snarare legat på mer institutionaliserade invandrargrupper, som exemplet med mexikanska invandrare i USA, än plötsliga flyktingvågor. Den luckan vill jag påbörja att fylla med den här uppsatsen. Nyast och närmast den här uppsatsen ligger Janssons avhandling, som studerar rätten att stanna i Sverige utifrån vem som är värdig och inte. Den är också ett

exempel på att även någon annan sett ett behov av mer forskning inom området. Jansson använder sig dock av ett historiskt perspektiv för att förklara samtiden, vilket är ett helt annat angreppssätt än den här uppsatsen. Således har den här uppsatsen inomvetenskaplig relevans genom att undersöka den sociala konstruktionen av flyktingar i den offentliga migrationspolitiska debatten i Sverige.

TEORI

Uppsatsen syftar till att undersöka hur flyktingar konstrueras. Därmed förutsätter uppsatsens ansats en idé om social konstruktion. Detta bygger på ontologiska antaganden om att saker och ting konstrueras i en social kontext, och att världen därmed är delvis socialt konstruerad. Premissen är att X inte hade behövt finnas, eller inte behövt se ut som det gör just nu – det är inte oundvikligt och av naturen givet (Hacking 2005). Att ha socialkonstruktivism som teoretisk grund var därmed ett givet val. Med det sagt hade man kunnat utforma studien på ett annat vis och med andra teoretiska grunder. Man skulle kunna tänka sig en mer positivistisk studie om migrationspolitiska kategorier, men troligtvis hade man inte problematiserat frågan på samma sätt och landat i samma frågeställningar som den här uppsatsen. Sannolikt hade man inte heller kallat det för konstruktion. Konstruktion är dock ett nyckelbegrepp i den här uppsatsens problem. Utgångspunkten är att grupper av människor socialt konstrueras, och jag vill undersöka hur. Därför har även Schneider och Ingrams teori om målgruppskonstruktion valts, utifrån tanken att om inhemska medborgare konstrueras olika borde även flyktingar göra det. Genom att kombinera dessa teorier och utveckla en analysmodell anpassad till det migrationspolitiska politikområdet är förhoppningen att skapa ett verktyg som kan användas till att förstå hur flyktingar konstrueras, och kunna jämföra resultaten mellan olika kriser. Studien gör därmed anspråk på att vara teoriutvecklande.

Det finns olika typer av socialkonstruktivistiska perspektiv, som mer eller mindre accepterar en materiell verklighet. Universell social konstruktivism eller lingvistisk idealism är exempel på en mer extrem version, där utgångspunkten är att bara det som sägs existerar och att allt som existerar är mentalt. Den mesta konstruktivismen är dock inte universell (Hacking 2005). En mer öppen socialkonstruktivism är Searles, som utgår från att det finns delar i verkligheten som är socialt konstruerade och beroende av mänsklig överenskommelse, liksom delar som är helt oberoende av människan (Searle 2007).

För att skilja den materiella och den konstruerade världen åt skiljer man på hårda och institutionella fakta. Hårda fakta innefattar objektiva fakta som är sanna och existerar utan någon mänsklig medverkan. Institutionella fakta kräver en mänsklig institution för att existera. Ett annat begrepp är sociala fakta, vilket refererar till fakta som involverar kollektiva intentioner (Searle 2007). Den här uppsatsen placerar migration i den institutionella kategorin;

utan mänskliga institutioner såsom stater, nationsgränser och medborgarskap hade konceptet migration och identiteter såsom flykting, migrant och invandrare inte existerat av naturen. Migration passar också in i den sociala kategorin, då andras syn på en påverkar ens identitet och grupptillhörighet³. För att klassas som migrant, flykting eller invandrare krävs det att andra människor återkommande ser och kategoriserar de personerna som just migranter, flyktingar eller invandrare, eller en annan kategori distinkt åtskild från "oss". Detta blir en form av återkommande kollektiv handling, medveten eller omedveten.

Olika policylösningar beror på olika problemframställningar (Bacchi 2009), och olika mål kan uppnås via olika lösningar (Schneider & Ingram 1993). Detta har socialkonstruktivistiska utgångspunkter, och refererar till att hur man framställer ett problem, en samhällsgrupp, en lösning eller ett mål påverkar hur man därefter agerar. Både Bacchi och Schneider och Ingram pekar på att en grupp tjänar på en policy, och en annan grupp förlorar på den (Bacchi 2009, Schneider & Ingram 1993). Åtstramande policyåtgärder inom migrationsområdet pekar ut migrationen och människorna som kommer till Sverige som problemet, men kan också peka på till exempel bostadsbrist, ekonomiska frågor och segregation. Det är i policymakarens intresse att det är positivt konstruerade målgrupper med makt som tjänar på en policy, och negativt konstruerade grupper med mindre makt som förlorar på den. Det är svårt för politiska ledare att få igenom policys som främst främjar negativt konstruerade grupper med lite makt, även i de fall där den policyn är mer effektiv än alternativet (Schneider & Ingram 1993).

I den här uppsatsen ligger dock inte fokus på problemframställning och problemkonstruktionen. Uppsatsen syftar till att undersöka hur en specifik befolkningsgrupp konstrueras. Sociala konstruktioner avser vilka stereotyper och föreställningar av flyktingar som grupp som skapats i samhället. Dessa kan bli institutionaliserade till den grad att det är extremt svårt att förkasta även för de som inte håller med om den, men de kan också vara omstridda och under förändring. Sociala målgruppskonstruktioner avser i den här uppsatsen normativa och utvärderande karakteriseringar av flyktingar som grupp som porträtterar flyktingar positivt eller negativt, med hjälp av symbolik, metaforer och berättelser (Schneider & Ingram 1993). I den här uppsatsens fall är det enbart konstruktionen i offentliga dokument och debatter som är intressant. Sociala målgruppskonstruktioner påverkar policyprocessen då

---

³ Detta illustreras bland annat i Herz och Lalanders studie från 2017.

konstruktioner byggs in i policys som budskap, som absorberas av allmänheten och påverkar deras uppfattningar. Detta bidrar till att förklara varför vissa grupper är mer privilegierade än andra, och hur policydesign förstärker eller förändrar fördelarna som det innebär (Schneider & Ingram 1993). Även om gemene man inte dagligdags går in och läser offentliga dokument från riksdagen, kan alltså målgruppskonstruktionen såsom den framställs i de offentliga policydokumenten ha bäring för vilka policys som antas, hur man pratar om målgruppen i offentliga sammanhang och under mediala framträdanden och debatter samt hur allmänheten uppfattar målgruppen, och hur allmänheten uppfattar att offentligheten uppfattar målgruppen. I den här uppsatsen kommer jag gå baklänges och undersöka vilka sociala konstruktioner som ligger till grund för redan skapade policys.

Schneider och Ingram skapar fyra målgrupper, utifrån positiva respektive negativa konstruktioner, samt svag respektive stark makt i samhället (Schneider & Ingram 1993). De argumenterar för att olika grupper identifieras och konstrueras som förtjänta respektive oförtjänta i förvaltningsprocesser (Schneider & Ingram 2005).

FIGURE 1

Social Constructions and Political Power: Types of Target Populations

		Constructions	
		Positive	Negative
Power	Strong	<p><i>Advantaged</i> The elderly Business Veterans Scientists</p>	<p><i>Contenders</i> The rich Big unions Minorities Cultural elites Moral majority</p>
	Weak	<p><i>Dependents</i> Children Mothers Disabled</p>	<p><i>Deviants</i> Criminals Drug addicts Communists Flag burners Gangs</p>

Figur 1⁴: Figuren illustrerar Scheinder och Ingrams målgruppsmodell med fyra målgrupper, utifrån positiv respektive negativ konstruktion, samt svag respektive stark makt. Under målgruppsnamnen ges också exempel på befolkningsgrupper som skulle kunna falla inom målgruppen.

Den huvudsakliga poängen från Schneider och Ingram som jag tar med mig är tanken om förtjänta respektive oförtjänta medborgare. Det är den teoretiska grunden i den här uppsatsen. Tanken är att huruvida man anser att en människa ska komma in i landet, etablera sig här och bli aktuell för ett medborgarskap handlar om huruvida personen i fråga är förtjänt av det, eller inte. Schneider och Ingram använder detta främst på den inhemska befolkningen, där positiva grupper med mer makt ses som mer förtjänta än negativt konstruerade grupper med svag makt. Det är därför det går att tala om att kriminella är mer förtjänta av straffande policys, även om hårdare straff inte nödvändigtvis minskar brottsligheten, och att äldre människor är förtjänta av en god pension efter ett helt arbetsliv. De talar också om institutionaliserade invandrargrupper i USA som mer negativt konstruerade grupper (Ingram & Schneider 1993, 2005). Dessa resonemang vill jag överföra på flyktingar och migranter.

Schneider och Ingrams teori om målgruppskonstruktion är en klassiker inom sitt område, och är välanvänd inom välfärdsforskningen⁵. Newtons studie från 2005 är ett exempel på att teorin använts även inom migrationsområdet, men då i USA. Newton argumenterar för att migration är ett bra område att testa Ingram och Schneiders teori, eftersom det finns en historia av både positiva och negativa konstruktioner för en och samma målgrupp (Newton 2005). Magaña och Short är ett annat exempel inom migrationsfältet, men fokuserar på mexikanska och

---

⁴ Figuren är hämtad ifrån Schneider, A. and Ingram, H. (1993) "Social Construction of Target Populations: Implications for Politics and Policy," *The American political science review*, 87(2), pp. 334–347.

⁵ Se till exempel:

Carney, G.M. (2010) "Citizenship and structured dependency: the implications of policy design for senior political power," *Ageing and society*, 30(2), pp. 229–251.

Collins, M.E. (2018) "Comparative Analysis of State Policymaking in Child Welfare: Explaining Policy Choices," *Journal of comparative policy analysis*, 20(4), pp. 370–386.

Hudson, R.B. and Gonyea, J.G. (2012) "Baby Boomers and the shifting political construction of old age," *The Gerontologist*, 52(2), pp. 272–282.

Husmann, M.A. (2015) "Social constructions of obesity target population: an empirical look at obesity policy narratives," *Policy sciences*, 48(4), pp. 415–442.

cubanska invandrare i USA (Magaña & Short 2002). Maltby och Kreitzer (2022) har också de tagit fasta på resonemanget om förtjänta och oförtjänta medborgare, och testat om egen erfarenhet av en policy påverkar hur individer ser på målgrupper. De ser ett samband mellan direkt eller indirekt kontakt med straffande policys och en mer positiv syn på negativt konstruerade grupper. De konstaterar också att effekten är rasifierad, på så vis att policyerfarenhet har en större effekt hos vita respondenter jämfört med svarta, men att vitas attityd om grupper förtjänthet ändå är lägre än hos svarta (Maltby & Kreitzer 2023). Schneider och Ingram själva nämner migrationsområdet kort, och tar upp åtskillnad mellan olika kategorier (Schneider och Ingram 1993), men det utforskas inte vidare i artikeln. Det visar ändå på att det finns en tanke om att migrationspolitiken är ett område inom vilket det finns målgrupper inom målgrupperna. Det vill jag utforska vidare, ur ett svenskt perspektiv.

Sammanfattningsvis är den teoretiska dimensionen jag vill undersöka i uppsatsen förtjänt kontra oförtjänt. Då återstår frågan vilka teoretiska indikatorer som kan pekas ut för att kunna analysera detta.

En indikator på flyktingars förtjänthet man kan tänka sig är funktion, en term hämtad från socialkonstruktivismen. Inom socialkonstruktivismen ser man inte funktion som vore den av naturen given, utan det placeras in i ett system av skapad värden. Detta leder till att man kan klassificera något som bra eller dåligt, eller i det här fallet någon som förtjänt eller oförtjänt, i förhållande till den funktion som det förväntas fylla (Searle 2007). Värdet blir därmed instrumentellt, att det ligger i effekterna eller funktionen, snarare än intrinsiskt, att det är ett inneboende värde oavsett vad. Vilka värden som anses viktiga ändras över tid och geografisk plats. Det är alltså föränderligt vilka flyktingar eller invandrare som anses fylla en funktion och därmed anses förtjänta ur den här aspekten. Vid stor brist på arbetskraft kan arbetskraftsinvandrare ses som en önskvärd, och därmed förtjänt, grupp med en funktion att fylla, medan samma grupp kan anses oförtjänt i en tid med hög arbetslöshet.

Den andra indikatorn handlar om konstruktioner som offer respektive förövare, vilket jag menar kan påverka huruvida en flykting ses som förtjänt eller oförtjänt. Detta utifrån tanken att prioritera de som har störst behov, vilket exempelvis är huvudtanken med FN:s

kvotflyktingssystem⁶, då de är mest förtjänta av skydd. Ett mer extremt exempel på andra änden av skalan, tydliga förövare, är de IS-anhängare som ville återvända till Sverige och den debatt som blossade upp kring det⁷. Jag tror dock att det finns en stor mängd fall som hamnar i en sorts gråskala, där man på förhand inte vet varför en person sökt sig till Sverige – om det handlar om krigsoffer, ekonomiska orsaker, önskar om ett bättre liv eller helt andra skäl. Om antalet flyktingar och asylsökande överstiger det antal ett land valt eller accepterat att ta emot, kommer en prioritering att behöva göras. Den här indikatorn syftar till att undersöka om man konstrueras som mer förtjänt om man har tydlig offerroll, än om den är mer otydlig. Observera att jag inte gör anspråk på att bedöma huruvida flyktingar från vissa länder eller vissa kriser är mer offer än andra. Däremot vill jag undersöka hur stark offerkonstruktionen är, och om den ibland slår över till förövare.

Att lyfta här är också att det inte nödvändigtvis är en positiv konstruktion att konstrueras som offer, även om det kan innebära att man ses som mer förtjänt. En studie från 2021 visar att den ständiga porträtteringen av flyktingar som svaga och okunniga offer har en negativ inverkan på flyktingarna, och att genom att omforma flyktingars identitet på ett stärkande sätt kan de bättre använda sig av sina styrkor (Bauer, Boemelburg & Walton 2021). I den här uppsatsen tänker jag mig dock inte offer som motpol till självständig och handlingskraftig, utan till förövare. Det är ändå ett viktigt perspektiv att ha med sig.

Den tredje indikatorn för förtjänt respektive oförtjänt är rättigheter och skyldighet. Denna indikator baserar på Schneider och Ingrams resonemang om att det är lättare att införa bestraffande policys mot negativt konstruerade grupper, och belönande policys mot positivt konstruerade grupper (Schneider & Ingram 1993). Det finns många exempel på detta inom välfärdsområdet, såsom att arbetslösa i vissa fall konstrueras som lata, och att fokus därmed hamnar på skyldigheter och krav, till exempel krav på att söka ett visst antal jobb. Andra grupper som konstrueras mer positivt och förtjänta, fokuserar mer på vilka rättigheter de har

---

⁶ FN:s flyktingorgan UNHCR identifierar kvotflyktingar i enlighet med kriterier och riktlinjer baserat på ökad skyddsrisik, utsatthet och särskilda behov. UNHCR (u.å.) *Vidarebosättning av kvotflyktingar* <https://www.unhcr.org/neu/se/vart-arbete/kvotflyktingar> [2023-05-23]

⁷ Se till exempel SVT:s kartläggning, *SVT Nyheter* (2019), "Flera IS-anhängare dömda för grova brott efter hemkomsten" 14 mars, <https://www.svt.se/nyheter/inrikes/flera-is-angangare-domda-for-grova-brott-efter-hemkomsten> [2023-05-23]

eller bör ha. Men den här indikatorn vill jag lyfta över resonemanget till migrationspolitiken och undersöka när fokus ligger på vilka rättigheter flyktingar har, eller bör ha, och när fokus i stället ligger på vilka skyldigheter och krav som ställs, eller bör ställas.

Utifrån den tidigare forskningen kan en preferens för europeiska flyktingar framför utomeuropeiska, och med liknande kultur och religion som råder i ankomstlandet konstateras (se till exempel Aldén, Hammarstedt & Neumann 2015, Heath & Richards 2019, Hedegaard & Larsen 2022). Utöver dessa likheter eller olikheter kan även geografiskt avstånd ha en inverkan på vems ansvar det är att ta emot flyktingarna, vilket kan påverka hur förtjänta respektive oförtjänta dessa människor konstrueras. Tanken är att det råder någon slags närhetsprincip, där ett land har ett större ansvar att ta emot flyktingar om krisen befinner sig i det geografiska närområdet. Det finns flera exempel på när närliggande länder tagit ett stort ansvar. Andra världskriget är ett exempel då Sverige prioriterade att ta emot flyktingar från Finland, ett grannland med gemensam historia och kultur, men var betydligt mer skeptiskt till att ta emot judar (se Söderlind och Sköld 2016). Det finns ingen klar definition över hur långt Sveriges närområde sträcker sig, och det är inte heller det som denna indikator syftar till att definiera. Däremot är det relevant att ha med geografiskt avstånd som en aspekt. Närhet respektive avlägsenhet utgör den fjärde och sista indikatorn på förtjänt respektive oförtjänt, och syftar alltså på både geografiska och kulturella aspekter.

Dessa indikatorer kommer utgöra dimensionen förtjänt – oförtjänt, och utgör grunden för analysen. Den kommer att operationaliseras ytterligare i metoddelen, där även uppsatsens andra dimension kommer att introduceras: homogen – heterogen. Tillsammans utgör det uppsatsens analysmodell.

METOD

För att besvara uppsatsens frågeställningar behöver analysen mejsla fram hur flyktingar socialt konstrueras i den offentliga debatten vid de två tillfällena som den här studien omfattar. För att göra detta har en idéanalys med ett diskursivt fokus valts som metod. Detta kapitel syftar till att klargöra de metodologiska överväganden som har gjorts.

En alternativ metod hade varit att fokusera på argumenten i debatten och utföra en argumentationsanalys. Detta valdes bort då en bredare ansats eftersträvades, och ett strängt argumentationsfokus inte var önskvärt. En annan alternativ metod, som starkt övervägdes för uppsatsen, var Bacchis ”What’s the problem represented to be”-analys. Anledningen till att den valdes bort var för att frågeställningen fokuserar på konstruktionen av en specifik befolkningsgrupp snarare än konstruktionen av ett problem. Om frågeställningen varit hur flyktingkrisen och kriget i Ukraina framställs i offentliga dokument hade Bacchis metod troligtvis fungerat bättre, men en mer diskurscentrerad idéanalys valdes för att kunna rikta in analysen på just flyktingar som grupp.

Idéanalys kan definieras som det vetenskapliga studiet av politiska budskap, men är inte en strikt utformad metod. En studie är ideanalytisk främst beroende på vad som undersöks, inte hur det undersöks (Beckman 2005). Utgångspunkten för analysen är att de sociala konstruktionerna skapas i en diskurs. Därför vill jag sträva efter att ringa in den migrationspolitiska diskursen vid två tillfällen, för att kunna peka ut den sociala konstruktionen av flyktingarna. För att inte diskursen ska bli alltför stor och omfatta allt för många delar av debatten som inte fokuserar på flyktingar som grupp har fyra teoretiska indikatorer definierats upp i teoridelen, som kommer vidareutvecklas i metoddelen och används som analysverktyg i resultatdelen.

Den traditionella idéanalysen har flera olika inriktningar, som kan användas enskilt eller kombinerat. Ett sätt, som Beckman benämner som funktionell idéanalys, är att politiska budskap inte främst ses som argument, utan som variabler i en kedja av händelser där man intresserar sig för de politiska idéernas ursprung, spridning och konsekvenser (Beckman 2005). De politiska idéerna bidrar till den sociala konstruktionen av flyktingar, som i sin tur kan påverka och påverkas av hela policyprocessen, från agendasättning till policyeffekter.

Funktionell idéanalys är inte den här uppsatsens huvudfokus, men tankesättet om politiska budskap som variabler i en kedja finns med. Hur flyktingar konstrueras i den offentliga migrationspolitiska debatten kan påverka hur den politiska debatten kring migration ser ut, vilka policys som antas och hur de tas emot.

Uppsatsen syftar inte till att hitta någon förklaring till varför flyktingar konstrueras som de gör, utan till att beskriva hur konstruktionen av flyktingar ser ut. En beskrivning förklarar inte varför något inträffar, men kan förklara vad dessa fenomen är och på så sätt bidra till att förklara verkligheten. Dock måste beskrivningen tillföra något och innebära att slutsatser dras från materialet för att ha ett vetenskapligt värde (Beckman 2005). Den här studien kommer dra slutsatser kring den sociala konstruktionen av flyktingar i den svenska migrationspolitiska diskursen, vilket jag hävdar är vetenskapligt relevant utifrån den kunskapslucka kring ämnet som identifierades i kapitlet om tidigare forskning. Studien kommer också jämföra detta vid två tidpunkter och dra slutsatser kring om det förekommer variation eller inte, samt hur den ser ut. Vidare är ambitionen att studien också kan komma med ett teoretiskt bidrag, då en vidareutveckling av Schneider och Ingrams målgruppskonstruktion har tagits fram, med ett migrationspolitiskt fokus. Borevis avhandling, som är en inspiration till den här studien, är även den beskrivande, men hon påpekar att diskursanalys ändock ofta inbegriper en förklaringsambition, eftersom diskursanalysen utgår ifrån att det som sägs beror av de diskursiva ramarna inom vilka aktörerna agerar (Borevi 2002). I det här fallet är konstruktionen av flyktingar det som beror av de diskursiva ramarna, vilket är anledningen till att en diskurs behöver ramas in för att kunna besvara frågeställningen.

Diskurs är ett omdebatterat begrepp, men vanliga definitioner handlar om att se diskurs som en samling språkliga uttryck och föreställningar kring ett ämne (Beckman 2005), ett bestämt sätt att tala om eller förstå världen eller en del av världen (Jørgensen & Phillips 2000) eller ett system för skapade av praktiker som framstår som mer eller mindre normala genom att få fäste inom olika institutioner (Neumann 2003). Den här uppsatsen ska ta reda på hur man konstruerar flyktingar inom den migrationspolitiska diskursen. Precis som i Bacchis "What's the problem represented to be"-metod, handlar det inte om att identifiera politiska avsikter, utan att hitta antaganden som gör vissa politiska löften eller policys möjliga (Bacchi 2009), vilket den här uppsatsen strävar efter genom att rama in en diskurs. Hagelund uppmuntrar

också till att migrationsstudier ska uppmärksamma diskursiva processer när det kommer till att skapa mening och konstruera policys för att förstå variationen i migrations- och integrationspolicys (Hagelund 2020). Genom ett diskursivt perspektiv kan det ges en bild av hur debatten ser ut, på vilket sätt det pratas om flyktingar, vad som är normalt och återkommande och vad som väcker större debatt, vilka ämnen som tas upp i anslutning till migration och hur homogen eller heterogen debatten är. Tanken att identiteter är föränderliga och formas inom diskurser (Bergström & Ekström 2018), är centralt för den här uppsatsens problem. "Flykting" som grupp är en identitet som konstrueras inom den migrationspolitiska debatten, och den konstruktionen kan i förlängningen påverka det egna identitetsskapandet hos målgruppen.

Genom att välja en idéanalys med ett diskursivt perspektiv snarare än en renodlad diskursanalys, kan jag anamma ett diskursivt perspektiv utan att acceptera hela den diskursanalytiska teorin, som vanligtvis kopplats till makt och maktrelationer. Likt Beckman (2005) ser jag diskursanalysen mer som en analysteknik än en teori i sig.

Maktperspektivet är viktigt att ha med sig, men den här uppsatsen kommer inte ha ett tydligt fokus på just det. En typisk fråga att ställa relaterat till makt är vem/vilka som har rätt att uttala sig om en fråga. Ett annat sätt att beröra maktperspektivet är att undersöka olika diskurser som konkurrerar om sin dominans. Maktperspektivet handlar om vilka effekter diskurser får, och vilka grupper som gynnas eller missgynnas av dessa (Bergström & Ekström 2018). Maktperspektivet är högst relevant i samband med migrationsfrågor om man tänker sig att flyktingar tillhör den målgruppskonstruktion som Schneider & Ingram benämner som negativt konstruerade grupper med lite makt (Schneider & Ingram 1993). Flyktingarna är målgrupper för de policys som analyseras, men det är inte alltid de som gynnas eller de som har rätt att uttala sig i frågan. Maktperspektivet kommer således beröras i analysen, men forskningsfrågan har inte ett maktfokus.

Både idéanalys och diskursanalys lägger stor vikt vid språket, och kräver att man lägger märke till vilka termer och begrepp som används i politiska budskap och vad de refererar till (Beckman 2005), utifrån det socialkonstruktivistiska antagandet att språket inte är neutralt (Bergström & Ekström 2018). Språket kan också vara viktigt för representationer, som kan

definieras som ting och fenomen såsom de framträder för oss, det vill säga det som återstår när de filterats genom det som står mellan oss och världen, till exempel språk (Neumann 2003). Borevi argumenterar för att förändringar i riksdagstryck, som utgör uppsatsens empiriska material, är särskilt intressanta som indikatorer på förändring i synen på ett ämne, då det är en materialtyp som följer vissa konventioner och där formuleringar tänks över noga och ofta återanvänds (Borevi 2002). Eftersom analysen utgörs av en textanalys är det i själva verket språket som analyseras. Även om analysen inte kommer vara en språkanalys ur lingvistiskt hänseende är det ändå språkliga formuleringar som analyseras, och det är inte neutralt, inte heller i riksdagstryck. Denna utgångspunkt är en förutsättning för att kunna undersöka den sociala konstruktionen av flyktingar i den här typen av texter.

Slutligen krävs det ett val i vilket fokus analysen ska ha. En traditionell idéanalys är ofta antingen idécentrerad eller aktörscentrerad. Detta har främst att göra med hur mycket hänsyn som tas till de aktörer som framför ett politiskt budskap. En idécentrerad analys sätter argumenten i centrum, medan en aktörscentrerad sätter aktören som framför dem i centrum (Beckman 2005). Borevi kallar dock sin studie för diskurscentrerad, och det begreppet lånar jag till den här uppsatsen. Det är idéer som studeras, men idéer på en viss diskursiv arena (Borevi 2002) som jag har avgränsat med hjälp av de teoretiska indikatorerna. Det som är relevant är konstruktionen av flyktingar, inom den migrationspolitiska diskursen i Sverige vid två tillfällen. Därför passar det bättre att kalla uppsatsen diskurscentrerad än idécentrerad. Det är den offentliga diskursen som analyseras. Därför är inte en viss aktörs uppfattning den viktigaste, utan vilka uppfattningar som yttras i den offentliga diskursen och hur de tas emot (Borevi 2002). Avsändarna av politiska budskap är viktiga att särskilja för att kunna resonera kring avvikande åsikter och huruvida debatten är homogen eller heterogen, samt för att undvika att ta politisk ställning genom att utesluta någon huvudaktör eller låta en övervägande del av analysmaterialet bestå av åsikter från ett och samma parti. Fokus ligger inte på en specifik aktör. Jag är medveten om att det finns flera parallella diskurser och att partierna kommer ha olika åsikter och resonemang kring frågan. Det skulle vara möjligt att bygga upp en diskurs för varje politiskt parti, och det är också möjligt att det förekommer konkurrerande diskurser inom partierna. Ambitionen för den här studien är dock att hitta en gemensam diskurs. Därför blir det missvisande att kalla studien aktörscentrerad.

Svårigheten att konstruera en gemensam diskurs kan variera. Det kan visa sig att diskursen som utmejslas från analysmaterialet är väldigt samlad, men det kan också vara problematiskt att hitta det gemensamma. Därför har jag valt att komplettera den teoretiska dimensionen förtjänt – oförtjänt med en mer metodologisk dimension, homogen – heterogen. Detta gör att jag kan diskutera och kommentera hur samlad eller splittrad, d.v.s. homogen eller heterogen, diskursen är, samt jämföra detta mellan fallen. En homogen diskurs visar på samstämmighet över politiska gränser, medan en heterogen diskurs visar på större debatt och fler konkurrerande åsikter. Om diskursen är homogen kommer också den slutgiltiga bilden av hur flyktingar konstrueras vara mer tillförlitlig, och därmed kan starkare slutsatser dras. Om diskursen är heterogen kan det vittna om flera konkurrerande diskurser, och den slutgiltiga bilden av hur flyktingar konstrueras vara mindre tillförlitlig, och därmed förhindra starka slutsatsdragningar. Huruvida diskursen är heterogen eller homogen kan variera mellan de två fallen, och är därför viktigt att notera så att det kan tas i beaktning vid en jämförelse. Denna dimension fungerar dels som en kontroldimension mot den huvudsakliga dimensionen och förtjänt respektive oförtjänt, dels fyller det ett innehållsmässigt intressant syfte om det visar sig att det skiljer sig åt mycket mellan de två fallen, eller väldigt splittrad eller samlad i båda två.

Operationalisering

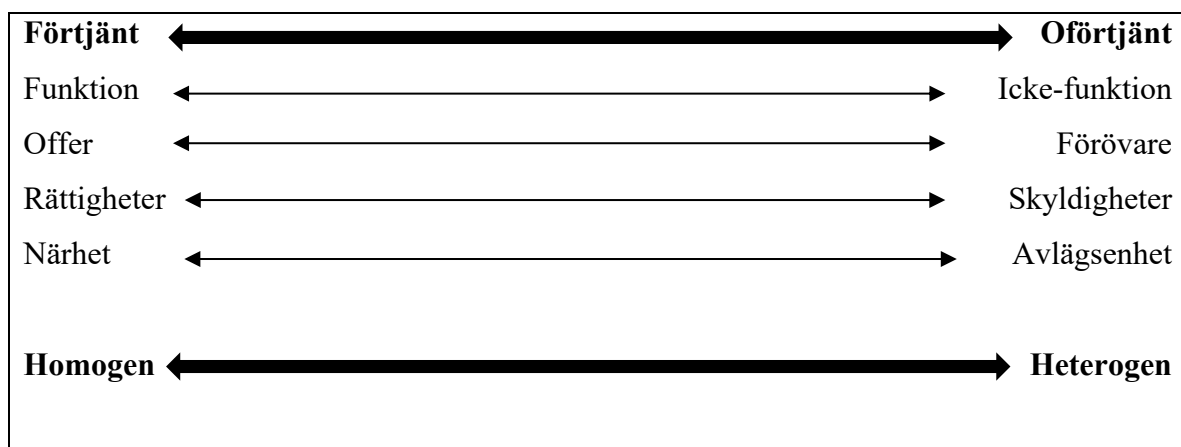
Centralt för utförandet av en idéanalys är att veta vad som eftersöks innan analysen genomförs. Detta kan göras genom utformandet av kategorier som möjliggör studerandet av den aktuella frågeställningen (Beckman 2005). Schneider & Ingrams ursprungliga modell utformar idealtyper, men jag har i stället valt att utforma dimensioner, där konstruktionen av flyktingar kan vara mer eller mindre snarare än antingen eller. Att inte använda tydliga kategorier eller idealtyper riskerar att försvåra mätbarheten, men i det här fallet tror jag att det är en förutsättning för realistiska resultat. Jag förväntar mig inte att kunna påstå att flyktingar från en kris konstrueras som helt och hållet förtjänta, och flyktingar från en annan kris att konstrueras som helt och hållet oförtjänta. I stället ses det som ändpunkter på en skala. Två dimensioner har utformats: en teoriutvecklande dimension med socialkonstruktivismen och målgruppskonstruktion som grund, och en mer metodologisk dimension med fokus på hur samlad debatten är. Det empiriska materialet kommer gås igenom, och det som

överensstämmer med tolkningsangivelserna för respektive dimension kommer hänvisas till i analysen, oavsett vilket håll av dimensionen materialet pekar på. Analysmallen funkar således också som en naturlig sortering av det empiriska materialet, för att säkerställa att det är det relevanta som fås med samt göra fallen så likvärdiga som möjligt för att möjliggöra en jämförelse. Om materialet inte berör någon indikator, kommer det tolkas som att det inte ingår i skapandet av den diskurs som ramas in. Att påpeka är också att själva resultaten av dokumenten inte kommer tas upp, det vill säga om propositioner mynnar ut i faktiska lagar eller riksdagen röstar enligt utskottets inrådan, utan det viktiga är debatten och diskussionerna i sig.

Den huvudsakliga dimensionen är förtjänt respektive oförtjänt, där 4 indikatorer definierades upp i teoridelen. Sammanfattningsvis konstrueras flyktingar som förtjänta om de fyller en funktion, ses som offer i förhållande till flyktorsaken, fokus ligger på deras rättigheter och de är lika majoritetsbefolkningen och/eller har flytt från ett land i det geografiska närområdet. Motpolen, att flyktingar konstrueras som oförtjänta, är om de inte fyller en funktion, de ses som förövare snarare än offer i förhållande till flyktorsaken, fokus ligger på deras skyldigheter och krav, de kommer geografiskt från ett land långt bort och/eller de är alltför olika majoritetsbefolkningen.

Dimensionerna sammanfattas i nedanstående figur:

Figur 2: Figuren illustrerar de dimensioner som valts ut och kommer utgöra grunden i analysen.

Det kommer tolkas som en funktion om fokus ligger på att det finns en funktion att fylla, till exempel att kunna bidra med kompetens inom ett bristyrke, och icke-funktion om denna möjlighet inte verkar finnas utan det är stor risk för att man förbrukar samhällsresurser (såsom bidrag, sjukvård med mera) utan att kunna ge något tillbaka, såsom skatt. Funktion respektive icke-funktion är till stor del kopplat till arbete, utbildning och förmågan att betala skatt.

Det kommer tolkas som offer om flyktingarna tydligt porträtteras som offer, det vill säga att flyktingarna inte själva bär ansvar för sin flykt. Det kan handla om krigsoffer i en kris där det finns en tydlig förövare, eller människor som behövt fly sina hem på grund av en naturkatastrof. Det kommer tolkas som förövare om det är tydligt att personerna begått brott, kämpar på ”fel” sida i en konflikt eller på annat vis kan ses som förövare i den kris eller konflikt som orsakat flykten. Denna ändpunkt är mer extrem, varför det också är rimligt att definiera upp mitten av skalan. Det kan vara om det ses som osäkert på vilken sida i en konflikt flyktingarna tillhör, om de flyr från en konflikt där det är osäkert vilken sida som är den rätta sidan, eller om man indikerar att flyktingarna inget tvingats fly på grund av ett krig eller kris, utan flytt av till exempel ekonomiska skäl och därmed ”får skylla sig själva”. Det kan också handla om ifall man tror att de kommer agera förövare i Sverige, det vill säga begå brott här. Offer respektive förtjänt är främst kopplad till flyktorsaken.

Det kommer tolkas som rättigheter om fokus ligger på vad flyktingarna, när de kommit till Sverige, har rätt till i välfärdsfrågor. Det kan också vara att fokus ligger på vad flyktingarna ska ha möjlighet till här i Sverige. Det kommer tolkas som skyldigheter om fokus ligger på vad dessa personer är skyldiga att göra, vilka krav som ställs eller bör ställas på dem och vilka konsekvenser de får om de inte lever upp till dessa.

Det kommer tolkas som närhet om det antingen indikeras att flyktingarna kommer från Sveriges närområde och att Sverige därmed har ett ansvar för flyktingarna, eller om en kulturell närhet betonas i förhållande till majoritetsbefolkningen (i det här fallet etniska svenskar) i aspekter såsom religion, kultur, språk, hudfärg och värderingar. Det kommer tolkas som avlägsenhet om det indikeras att flyktingarna kommer från länder väldigt långt borta från Sverige och därmed borde vara någon annans ansvar, eller om en kulturell

avlägsenhet betonas. Den här indikatorn är till stor del kopplad till huruvida majoritetsbefolkningen känner igen sig i flyktingarna, eller ser dem som främlingar⁸.

Den sammantagna bedömningen kommer avgöra huruvida konstruktionen är mer förtjänt eller oförtjänt, men indikatorerna möjliggör också en jämförelse mellan dem och inte bara mellan dimensionen i stort.

Den andra dimensionen är mer en kompletterande sådan, och kommer bedömas utifrån hur lätt eller svårt det är att hitta gemensamma nämnare i den första dimensionen, hur mycket eller lite avvikande åsikter som florerar i debatten och hur mycket reservationer och särskilda yttranden som säger emot utskottens gemensamma åsikt.

Val av fall

För en intressant och givande jämförande studie behöver stor vikt läggas vid val av fall. De fall som valts ut är den så kallade flyktingkrisen 2015, och kriget i Ukraina efter Rysslands fullskaliga invasion. Det är två väldigt olika kriser, men är lika på punkten att de orsakat stora flyktingströmmar till Sverige, påverkar svensk migrationspolitik och lett till att Sverige behövt ta ställning till hur dessa flyktingar ska tas emot. Båda fallen har skett i närtid, det senaste decenniet. Den tidigare forskningen visade på att flyktingkrisen 2015 orsakade ett skifte i den svenska migrationspolitiken. Än så länge är kriget i Ukraina för nytt för att veta hur det påverkat den svenska migrationspolitiken i stort, men att konstatera är att det för första gången utlöst massflyktsdirektivet i EU.

En av uppsatsen frågeställningar är huruvida konstruktionen av flyktingar skiljer sig åt mellan kriser. Därav har jag valt fall som är olika på flera sätt, som gör det intressant att jämföra. Tanken är att om det förekommer variation mellan kriser, borde den kunna urskiljas i en jämförelse mellan dessa fallen. Om det inte visar sig någon variation mellan dessa fallen kan jag inte dra slutsatsen att det inte gör det i några fall alls, men genom att ha två fall som är så olika som möjligt ökar oddsen för att lokalisera den om den finns.

---

⁸ Observera att fokus ligger på hur det porträtteras som nära respektive avlägsna i analysmaterialet. Uppsatsen gör inte anspråk på att ta reda på hur lika eller olika kulturer faktiskt är, och tar inte heller ställning till det.

Fallen är olika på flera sätt som gör det intressant att jämföra. Dels flyktingarnas hemländer, som under flyktingkrisen 2015 främst var länder i och runt Mellanöstern, medan de ukrainska flyktingarna är européer. Detta medför också skillnader i religion och kultur, där de ukrainska flyktingarna är kristna och kan anses ha en mer närliggande kultur. Från Ukraina är det främst kvinnor och barn som flytt landet, då män förbjöds från att lämna landet (SR 2022, Migrationsverket 2023), medan det främst var män som kom under 2015, och många av dessa var ensamkommande barn (SCB 2023). Närheten till kriget i Ukraina gör att det även påverkar Sveriges säkerhetssituation, och har lett till en ansökan om att gå med i NATO. Sverige har även en historia av att se Ryssland som ett säkerhetshot (Kragh 2018). Konflikterna i mellanöstern har inte påverkat Sveriges säkerhetsläge till lika stor grad.

Material

Det är den offentliga diskursen som är relevant för uppsatsen. Därför är det ett givet val att analysera offentliga dokument, policydokument, publicerade av riksdagen. Policies sänder ut signaler om vad staten bör göra, vilka medborgare som är förtjänta och inte och vilka typer av attityder och deltagande som är lämpliga i ett demokratiskt samhälle. Olika målgrupper får olika budskap (Schneider & Ingram 1993). Vad partierna säger i media och tv-debatter eller i sina egna partitryck är, givet den här uppsatsens forskningsansats, irrelevant. Även om det ingår i den stora diskursen om migration i Sverige, anser jag inte att varken medias representation eller politikens offentliga framträdanden och tal ingår i den offentliga diskursen. Det som är intressant för den här uppsatsen är hur diskursen ser ut i offentliga dokument och i riksdagens arbete.

Valet av analysmaterial är centralt i denna studie, då materialurvalet i allra högsta grad bestämmer vilken diskurs som till slut ramas in. Det ställer höga krav på urvalet. En kritik mot studien, och mot diskursanalys som metod, kan vara just analysmaterialet. Ett sätt att bemöta detta är genom att tydligt klargöra vilka dimensioner och indikatorer som utgör grunden för analysen, eftersom detta också fungerar som en sorteringsmodell. Genom att ha dimensioner med motpoler och inte stängda kategorier minskas också risken för att välja bort material som inte passar in i den teoretiska mallen. Detta då tanken är att teorin ska hjälpa till att sortera materialet, och då kategorierna är mer öppna och därför går att resonera kring även

om materialet inte passar in vid någon av ändpunkterna. Optimalt hade varit att kartlägga allt tillgängligt offentlig publicerat material inom migrationsdebatten och gå igenom det, men det finns det inte utrymme för. Därav krävs ett tydligt och logiskt urval. De texttyper som valts ut är propositioner, utskottsbetänkanden, utredningar samt riksdagsprotokoll över debatter som hållits i samband med propositioner och betänkanden. Denna avgränsning har gjorts med inspiration från Borevis materialurval. Förhoppningen är att detta material bäst speglar det pågående arbetet och debatten som förs i flera delar av policyprocessen. Målet är inte att komma åt allt material som kan inkluderas, liksom att målet inte är att snöa in sig på en mycket specifik del av materialet. En bred ansats har valts för att ringa in den migrationspolitiska diskursen och dess sociala konstruktion av flyktingar, med flera dokumenttyper och insatser.

Den huvudsakliga delen av materialet samlades in vid ett tillfälle, med bestämda avgränsningar, för att sålla ut merparten av det viktigaste materialet. Viss komplettering har dock gjorts då dokument som nämnts i de redan valda dokumenten har letats upp i vissa fall, men i de flesta fall var dessa dokument redan lokaliserade. Bland de lokaliserade dokumenten har en prioritering behövts göras med hänsyn till uppsatsens omfång och tidsram. Det har varit en strävan att få med så många perspektiv som möjligt utifrån frågor som debatterats, politikernas partitillhörigheter och dokumenttyp. Även om det varit möjligt att ta med mer material, är förhoppningen att detta inte påverkat uppsatsens resultat i betydande utsträckning. Det finns ingen anledning att tro att diskursen och resultatet påverkats i sin helhet av ett något större materialurval, då uppsatsen trots allt innehåller ett brett materialurval, och både avvikelser och strömningar kunnat identifieras. I slutet av material- och analysarbetet tillförde de ny tillagda dokumenten allt mindre information till analysen, och bedömningen gjordes att en teoretisk mättnad uppstått.

Förutom avgränsningen i dokumenttyp har riksdagsåret 2015/16⁹, samt 2016/17 valts ut för fall 1, flyktingkrisen, och 2021/22 samt 2022/23 för fall 2, Ukraina. Efter att sökningarna genomfördes valdes materialet ut genom en okulär bedömning av rubriker och ingresstext. I de fall där det var tveksamt huruvida dokumentet var relevant eller inte gick jag igenom

---

⁹ Avgränsningsfunktionen på riksdagens digitala dokumentarkiv sorterar enligt riksdagsår och inte kalenderår, varför också det görs i den här uppsatsen.

dokumentet för att kunna avgöra. Framför allt i fallet flyktingkrisen fick en prioritering av materialet göras på grund av det stora antalet träffar.

Vid fall 1, flyktingkrisen, söktes primärt på ”migration”, då flyktingkrisen genomsyrade Sveriges migrationspolitik under de valda åren. Därför är det rimligt att anta att majoriteten av migrationspolitiken som fördes gick att härleda till flyktingkrisen, och att de flesta dokument som bidrog till konstruktionen av de berörda flyktingarna återfanns i dokument där ordet ”migration” förekom. Eftersom krisen orsakades av konflikter i flera olika länder är risken stor att viktigt material missats om det primära sökordet varit till exempel ”Syrien” eller ”Afghanistan”. Eftersom studien fokuserar på just konstruktionen av flyktingar var det även viktigt att sökordet relaterades till det, snarare än till exempel ”invandrare”, då man kan få många träffar som handlar om målgrupper som redan befinner sig i landet.

Vid fall 2, kriget i Ukraina, söktes primärt på ”Ukraina”, då det är en sådan specifik konflikt. Vidare genomsyrar inte flyktingvågen från Ukraina den svenska migrationspolitiken på samma sätt som i fall 1. Dokument om allmän migration handlar främst om andra målgrupper som inte går under massflyktsdirektivet. De flesta dokument som behandlar situationen i Ukraina eller flyktingar från Ukraina använder ordet ”Ukraina” någonstans i texten. Det kan naturligtvis vara så att några dokument inte gör det, men rimligtvis inte så pass många och viktiga att det ändrar diskursen och därmed studiens slutresultat. Nackdelen var att jag fick en hel del irrelevanta resultat som inte alls hade att göra med migrationspolitik, som behövde sorteras bort. Även här gjordes kompletterande sökningar i syfte att uppnå teoretisk mättnad.

RESULTAT

Nedan följer uppsatsens resultatdel, som syftar till att analysera det empiriska materialet utifrån den analysmodell som tagits fram i uppsatsens tidigare kapitel, och presentera resultatet. Fallen behandlas var för sig, utifrån de två dimensionerna.

Flyktingkrisen 2015

SAMMANFATTNING

Det finns en gemensam samstämmighet i att asylrätten ska värnas. Stor vikt läggs vid att få ut flyktingarna i arbetslivet och att de ska lära sig svenska för att komma in i samhället, helst redan under asyltiden. Det skapas en bild av det kan finnas flera olika skäl till att söka sig till Sverige, och det finns en förståelse för alla, men alla skäl ska inte leda till beviljat uppehållstillstånd. Rättigheter diskuteras, men det övervägande fokus ligger på skyldigheter. Konstruktioner som både offer och förövare förekommer. Det riktas också ofta kritik mot att Sverige tagit emot ett så stort antal flyktingar jämfört med andra länder och att ansvaret bör vara mer gemensamt.

DIMENSION 1: FÖRTJÄNT RESPEKTIVE OFÖRTJÄNT

Funktion <-> Icke-funktion

I det här fallet ligger ett stort fokus på att de som anlant hit under flyktingkrisen måste ut i arbetslivet snabbt och bli självförsörjande. Från samtliga partier utom Sverigedemokraterna framhålls vikten av att komma in på arbetsmarknaden för att komma in i samhället. Det framställs som nyckeln för en lyckad integration (se till exempel bet. 2015/16:AU6). Därför förekommer det förslag om att fler asylsökande ska ha rätt att arbeta under asyltiden (bet. 2016/17:SfU15). Detta tolkar jag som att arbete fyller en viktig funktion, genom att bidra till flyktingarnas integrering, och är en möjlighet för flyktingarna att fylla en funktion, genom att försörja sig själva och betala skatt.

Ett återkommande tema är att se nyanlända som en resurs, vilket bland annat kommer fram i ett betänkande från arbetsmarknadsutskottet som påpekar att de nyanlända kan ses som ett viktigt tillskott, under förutsättningen att de snabbt och ändamålsenligt kan etableras på

arbetsmarknaden. Det finns dock en spänning mellan att ta vara på kompetens, och problemet att en stor grupp saknar utbildning. Detta framhävs i samma betänkande: "Utskottet är väl medvetet om att många nyanlända har låg utbildning, inga kontakter och på flera sätt står långt ifrån arbetsmarknaden" (bet. 2015/16:AU6, s.19). Det finns flera exempel på att man påpekar den låga utbildningsnivån hos många asylsökande, bland annat lyfter både KD och M detta i reservationer (bet. 2015/16:AU6). Det lyfts också att det förvisso även finns högutbildade bland de som kommer, men att de som inte är det har en väldigt låg utbildningsgrad, saknar ofta gymnasieutbildning och är i vissa fall analfabeter (se till exempel MP, L, C i prot. 2015/16:81). Dessa personer har inte kompetens nog att vara konkurrenskraftiga på den svenska arbetsmarknaden, och har därmed mindre möjlighet att fylla en funktion. Dock utmålas det en politisk vilja av att ta vara på den kompetens som det faktiskt kan innebära, både för att lösa kompetensförsörjningsproblem i Sverige och för att minska utgifter i form av bidrag. Detta gör att det även ses som ett problem att många nyanlända och andra utrikes födda har jobb under sin kompetensnivå (bet. 2015/16:AU6).

Allt detta sammantaget skapar en skiljelinje mellan flyktingar med och utan utbildning. Det uppstår en tydlig bild av att de önskvärda flyktingarna eller migranterna är de som bidrar med sin kompetens. Arbetskraftsinvandring ses som mer önskvärd än flyktingmottagande. Detta blir tydligt när Johan Forsell från Moderaterna pratar om problem och utmaningar med migrationen, och säger: "Låt mig samtidigt berätta vad som inte är ett problem. Det är att det kommer människor till Sverige och arbetar under ordnande och rimliga villkor." (prot. 2016/17:101, s.8).

Moderaterna tar upp Danmark som ett gott exempel, och menar att man ska se över möjligheter att införa ett poängsystem likt det danska, där poäng bland annat baseras på utbildningsnivå, språkkunskap och arbetslivserfarenhet (bet 2015/16:SfU15). Detta tyder på att man vill välja vilka invandrare man vill ha i landet, och att ens förtjänst av att komma in i Sverige inte enbart rör hur stort behov man har, eller hur mycket man ses som ett offer, utan också vad man kan bidra med. I samma betänkande anges att M anser att det ska bli lättare för talangfulla personer att komma till Sverige för att studera, forska och arbeta, (bet. 2015/16:SfU15), vilket ytterligare förstärker bilden av att det är välutbildade, kompetenta människor som kan bidra till Sveriges kompetensförsörjningsproblem som är mest önskvärda. Därmed är det den gruppen man vill underlätta för.

Offer <-> förövare

I det här fallet diskuteras den här indikatorn med olika ingångar, och flera perspektiv lyfts. Den minsta gemensamma nämnaren, med undantag för Sverigedemokraterna i vissa fall, verkar vara att flyktingarna är någon typ av offer, men till vilken grad och hur stor hänsyn man ska ta till det är omdebatterat.

Ett sätt på vilket flyktingarna tydligt porträtteras som offer är när politikerna i debatter tar upp enskilda individer de träffat, benämner de vid namn och berättar deras historia. Det gör till exempel Johanna Jönsson (C), som bland annat berättar om ett äldre par som inte har möjlighet att ta sig till Sverige trots att deras son bor i Västerås, och Christina Høj Larsen (V), som berättar om egna erfarenheter från besök på ett flyktingläger i Lesbos (prot. 2015/16:87). Christinas anförande bidrar till bilden av att dessa människor verkligen flyr för sina liv, och riskerar livet medan de gör det. Det gör även Emma Carlsson Löfdahl (L), som säger att hon ”är helt säker på att det inte är någon människa som flyr från sitt hem, sin familj, trygghet, arbete, vänner och släkt för nöjes skull. De har inget alternativ – de flyr från sina liv.” (prot.2015/16:87, s.19). Även Aron Modig från KD bidrar till den här bilden av flyktorsak. ”Krig, förtryck, islamistiska terrorgrupper och förföljelse av etniska och religiösa grupper gör så att miljontals människor är på flykt. Samtidigt söker sig många andra, av fullt förståeliga skäl, bort från fattigdom och misär och mot vad man hoppas ska bli en nystart” (prot. 2015/16:87, s.21). Det verkar således finnas en samstämmighet om att de som kommer hit trots allt är offer, som flytt av förståeliga skäl. Det enda partiet som starkt avviker från detta är SD. Ett tydligt exempel är följande citat från Jimmie Åkesson (SD): ”Det är alldeles uppenbart att en stor del av dem som kommit till Sverige under den senaste tiden saknar skäl för att stanna här” (prot. 2015/16:81, s.5). Detta säger rakt emot de andra partierna.

Citatet från Aron Modig (KD) var inne på att även andra skäl än krig kan få människor på flykt, och att även dessa skäl är fullt förståeliga (prot. 2015/16:87). Detta säger även Johan Forssell (M), som påpekar att många har goda skäl för att söka sig till Sverige, men att det är den som har asylskäl som ska få stanna. Har man inte det, ska man återvända (Prot. 2016/17:101). Det är ett exempel på att en prioritering behöver göras, och att de som har störst behov av skydd är de som ska få det. Han problematiserar dock själva prioriteringen,

eftersom han medger att det är svåra beslut, att det kan handla om olika former av utsatthet och att många har goda skäl att söka sig till Sverige (prot. 2016/17:101).

Den grupp av flyktingar, utöver de med asylskäl, som porträtteras mest som offer är kvotflyktingar. Dels märks detta då det när det infördes tidsbegränsade uppehållstillstånd föreslogs för alla skyddsbehövande utom kvotflyktingar (bet. 2015/16:SfU16), dels beskrivs kvotflyktingar som de mest sårbara människorna av socialförsäkringsutskottet (bet. 2015/16:SfU14). En annan grupp av flyktingar som refereras till som extra utsatt är kvinnor och barn, som drabbas hårt i krig. Detta tas bland annat upp av debattörer från V och S (prot. 2015/16:87).

Även om det råder oenighet kring hur många Sverige bör ta emot, är den minsta gemensamma nämnaren att det behöver regleras på något sätt. Moderaterna betonar att det behövs en tillfällig paus i flyktingmottagandet. Socialförsäkringsutskottet benämner det som ett andrum (bet. 2016/17:SfU15). Dock skulle denna paus innebära att Sverige fortfarande, och enbart, skulle ta emot kvotflyktingar och asylsökande som kommer direkt från tredjeland, och direktavvisa övriga till det säkra land de kom via (bet. 2016/17:SfU15). Detta illustrerar ett sätt att sortera och prioritera flyktingar på, där kvotflyktingar troligtvis ses om de mest behövande och förtjänta. Det kan också tolkas som att Sverige bara har ansvar att ta emot kvotflyktingar och de som kommer direkt hit. Har man gått via något annat land, är det inte längre Sveriges ansvar.

I den här indikatorn vill jag också lyfta diskussion om migration kopplat till brottslighet, eftersom den kopplingen återkommer i debatten. Diskussionen kretsar främst kring huruvida man ska kunna utvisas på grund av brott eller inte, och i så fall under vilka omständigheter. Detta tolkar jag som att även om man är ett offer ur en bemärkelse, kan man vara förövare ur en annan. Om den skiftningen sker blir man mindre förtjänt att stanna och få skydd här, även om man sågs som mer förtjänt än oförtjänt kopplat till skyddsskäl. Socialförsäkringsutskottet är inte emot utvisning på grund av brott i sig, men tar upp att det är problematiskt om personen har familj i Sverige. Även om den inte har det, argumenterar de för att hänsyn bör tas till huruvida personen levt under ordnade former i Sverige. Det betonar också att det måste finnas en proportion mellan brott och rättsverkningar (bet.2015/16:SfU14, bet.2016/17:SfU15).

Både M och KD ger uttryck för hårdare regler kring utvisning på grund av brott, men återigen Sverigedemokraterna som sticker ut och är mest radikala i frågan. Det finns bland annat en reservation om att prövning om utvisning ska vara obligatorisk i samband med domstolsprövning vid brott när den åtalade är utlänning, samt att livstidsutvisning ska vara regel snarare än undantag för grova brott (bet. 2016/17:SfU15). Samma bild från SD kommer till uttryck i riksdagsprotokollen. Ett exempel är Kent Ekeröth, SD, som säger ”I dag i Sverige är det så fantastiskt att vi behåller våldtäktsmän, mördare och folk som har misshandlat. Och på sikt belönar vi dem med medborgarskap. Det är dagens ordning.” (prot. 2015/16:87, s.38), och fortsätter med att ge exempel på asylsökande, från bland annat Eritrea och Irak, som dömts för våldtäkt och inte utvisats. Ett annat är Markus Wiechel, SD, som pekar på den låga utbildningsnivån hos många nyanlända, vilket han exemplifierar med syrier, och att många är arbetslösa, vilket han kopplar ihop med kriminalitet. ”När det ser ut på detta sätt är det inte konstigt att vi ser en ökad otrygghet och att det blir allt fler utanförskapsområden. Det är inte konstigt att fler börjar ägna sig åt kriminella verksamheter.” (prot. 2015/16:87, s.7). Dessa uttalanden bidrar starkt till en konstruktion som förövre.

Slutligen är Paula Bieler, från Sverigedemokraternas, yttrande i en riksdagsdebatt värt att nämna då hon betonar vikten av att inte behandla flyktingar som offer, och anklagar de övriga partierna för att ha en alltför passiverad syn på flyktingar: ”(...) i grund och botten måste vi se till att skapa förutsättningar och möjligheter så att de enskilda individerna kan göra vad de vill, ta sig dit de vill och förverkliga sig själva och sina drömmar. Dit kommer man inte genom subventionerande särlösningar. Dit kommer man inte genom att behandla människor som anlant till vårt land som offer, som några vi ska ta hand om.” (prot. 2015/16:81, s.32). Flera andra partier nämner också att det måste finnas förutsättningar och möjligheter för individer att ta egna initiativ, men formuleringen om att inte behandla dem som offer får betraktas som en avvikelse. Det tolkar jag som att SD menar att Sverige idag behandlar alla nyanlända som offer som kräver omhändertagande, att det är den allmängiltiga bilden, men att det är något SD motsätter sig.

Rättigheter <-> Skyldigheter

När det kommer till rättigheter och skyldigheter finns det en rad olika rättigheter och skyldigheter som kan avses. Asylrätten i sig är en rättighet som lyfts i migrationsdebatterna. I

ett betänkande betonar socialförsäkringsutskottet att det vore otänkbart att avvisa någon utan prövning, även om den personen är här utan tillstånd eller inte följer reglerna för asylansökan. Detta då den personen mycket väl kan ha flyktinskäl, och det innebär en i princip ovillkorlig rätt till skydd (bet. 2015/16:SfU14).

Det finns också diskussioner om rättigheter för asylsökande i en särskild utsatt situation. Det kan till exempel röra sig om hbtq-personer, äldre, gravida eller ensamstående med minderåriga barn. I ett betänkande diskuteras att de har rätt till ett boende anpassat efter individuella behov (bet. 2015/16:SfU14).

Kopplat till rättigheter förekommer också förslag om att begränsa dessa. Ett exempel är att begränsa föräldrapenningen för föräldrar som kommer till Sverige med barn. Detta med motiveringen att det nuvarande systemet möjliggör för en förälder som kommer till Sverige med äldre barn att vara frånvarande från arbetsmarknaden under mycket lång tid, vilket gör det svårare att etablera sig (prop. 2016/17:154, bet. 2016/16:SfU23). Detta går också hand i hand med resultatet i den första indikatorn.

Min bedömning är att större fokus ligger i andra änden av dimensionen, på skyldigheter och krav. Sverigedemokraterna sticker ut genom ett nästintill uteslutande fokus på skyldigheter, och förslag på krav som andra partier inte föreslår. De är dock inte ensamma om att betona skyldigheter snarare än rättigheter. I en proposition från 2017 betonas att det är viktigt att nyanlända får information om vilka krav som ställs på dem (prop. 2016/17:175). Moderaterna betonar också att ”Samhällsinformationen ska vara det första som nyanlända kommer i kontakt med när det gäller vad de kan förvänta sig av Sverige - och vad Sverige kan förvänta sig av dem” (bet 2015/16:AU6, s.27). Detta implicerar att det ska vara tydligt att det inte bara är att söka skydd i Sverige, och få det, utan att krav och förväntningar kommer ställas på nyanlända. En skyldighet som är reglerad i lag är att den som tagit sig till Sverige och inte får uppehållstillstånd beviljat är skyldig självmant lämna landet (bet. 2015/16:SfU14).

I den tillfälliga lagen, som infördes under flyktingkrisen, infördes skärpta försörjningskrav när det gäller anhöriginvandring (bet. 2016/17:SfU15). Angående anhöriginvandring, tar KD, S och V var för sig upp i olika motioner som behandlas i Socialförsäkringsutskottets betänkande att den behöver stärkas. KD menar att försörjningskravet inte får splittra barnfamiljer, S vill

inkludera syskon som en del av kärnfamiljen och V pekar på att relationen mellan föräldrar och barn inte upphör vid 18-årsdagen (bet. 2015/16:SfU15). I ett betänkande från Socialförsäkringsutskottet nästkommande år vill MP, V och C underlätta familjemigrationen. Många partier betonar alltså vikten av att familjer ska kunna leva tillsammans, och V hävdar att det är en mänsklig rättighet. Förslag såsom att handläggningstiden för familjeåterföreningsärenden ska prioriteras (C), att rätten till familjeåterförening ska stärkas (V) och förenklas (MP) ger alla bilden av att detta är en rättighet man inte är beredd att kompromissa med. L betonar i ett särskilt yttrande vikten av att barnfamiljer ska få återförenas, även vid tidsbegränsade uppehållstillstånd och oavsett skyddsskäl. SD är ett parti som avviker från detta, som i samma betänkande föreslår att det ska ställas krav på uppehållstillstånd och att dagens regler är generösa och leder till att anhöriginvandrare hamnar i utanförskap och att äktenskap används som en väg in i landet med beroendeställning som följd. I en reservation till detta betänkande hänvisar de till de danska reglerna, samt hävdar att ”Slutligen ska båda parter underteckna en anpassningsförklaring där de förbinder sig att delta i det svenska samhällslivet efter bästa förmåga och att följa svenska lagar och regler” (bet. 2016/17:SfU16, s.16). Den övergripande bilden är att rätten till sin familj är den rättighet som är svårast att kompromissa med, medan SD i stället lägger ett fokus på skyldigheter även i den frågan.

Kopplat till bilden av att många har en låg utbildningsnivå och/eller är arbetslösa säger Anna Kinberg Batra (M): ”För det tredje behöver det ställas tydligare krav på att anstränga sig för att få det första jobbet. Det är därför vi behöver ha aktivitetskrav i försörjningsstödet, och det är därför det behövs en utbildningsplikt så att de som kommer hit utan grundskolekompetens kan få detta så snabbt som möjligt” (prot. 2015/16:81, s.4). Liknande argument för Aron Modig från KD, angående medborgarskapet. Även om detta inte är lika starkt kopplat till flyktingar som ansökan om uppehållstillstånd, tas medborgarskapet upp i dessa debatter då det trots allt kan ses som ett mål att uppnå för många som kommer till Sverige. Modig argumenterar för att medborgarskap innebär att man blir del av en gemenskap, men betonar starkt att det även medför skyldigheter. Han föreslår också krav på undervisning i samhällsorientering. ”På så sätt kan också de nya medborgarna bättre – och på ett aktivt sätt – utöva såväl sina medborgerliga rättigheter som skyldigheter.” (prot. 2015/16:87, s.24).

Det finns också förslag om att nyanlända kan bli av med sin ersättning om man inte deltar i etableringsinsatser, vilket arbetsmarknadsutskottet ställer sig bakom (bet. 2016/17:AU15).

Ytterligare ett exempel på Sverigedemokraternas starka fokus på skyldigheter och krav är när det argumenterar för att den som beviljats asyl inte ska få besöka hemlandet inom 5 år. Om de ändå gör det, ska uppehållstillståndet hävas (bet. 2016/17:SfU15). Detta visar på krav och avsaknaden av en rättighet, snarare än en skyldighet. Det är något de inte ska få göra, trots att det inte finns några liknande regler för inhemska medborgare kring reseförbud. Detta tyder på att nyanlända ses som en grupp som det ska ställas extra krav på. Sverigedemokraterna tar vid flera tillfällen upp Danmark som ett önskvärt exempel, och argumenterar att liknande krav på uppehållstillstånd som införts i Danmark även bör införas i Sverige. Alla krav kommer inte nämnas här, men några exempel är bland annat att vid anhöriginvandring ska makar och partner vara minst 24 år, anknytningspersonen ska ha fullt försörjningsansvar i 5 år, ha en giltig sjukförsäkring och inte vara dömd för grovt brott de senaste 10 åren (bet. 2015/16:SfU15).

Närhet <-> Avlägsenhet

Kopplat till den geografiska aspekten av denna indikator har diskussioner kring ansvarstagande förekommit. Det har handlat om att alla EU-länder bör ta ett gemensamt ansvar, och att Sverige tagit emot fler än andra EU-länder. Det har också diskuterats att Sverige genom att ändra migrationspolitiken till EU:s miniminivå gett incitament eller tvingar andra EU-länder att öka sitt ansvar och mottagande, och vill få färre asylsökande att välja Sverige. Detta syns tydligt i förslaget om tillfälliga begränsningar av möjligheten att få uppehållstillstånd i Sverige, vars syfte är en kraftig minskning av antalet asylsökande. Upphållstillstånd ska enbart beviljas om det strider mot svenska konventionsåtaganden att inte göra detta. (prop. 2015/16:174, bet. 2015/16:SfU16). I en reservation från M anges att ”Övriga asylsökande ska hänvisas till det land de närmast kom ifrån, vilket i praktiken är Tyskland eller Danmark” (bet. 2015/16:SfU16, s.33). Där ges alltså exempel på andra länder som bör ta ansvaret i stället för Sverige.

Värt att nämna kan också vara en proposition som pekar på att samhällsorientering inte ska rikta sig medborgare i ett land som är anslutet till europeiska ekonomiska samarbetsområdet eller Schweiz, då de ofta har en högre sysselsättningsgrad och en lägre arbetslöshet, än tredjelandsmedborgare (prop. 2016/17:175). Detta kan inte direkt kopplas till att Sverige har ett större ansvar att ta emot flyktingar från närliggande länder, men ger ändå en beskrivning av att flyktingar från närliggande länder inte är arbetslösa i lika stor grad, vilket ses som önskvärt och kan därmed bidra till konstruktionen att europeiska flyktingar/invandrare är att föredra/mindre problematiska. Detta skulle kunna indikera att samhällsorienteringen inte är lika givande för att dessa människor är från Europa och kommer från länder med liknande politiskt och byråkratiskt system, men denna tolkning är svagare. Representanter från Moderaterna påpekar i motioner som diskuteras i bet. 2016/17:AU6 att många nyanlända kommer från samhällen som skiljer sig från det svenska, speciellt i synen på jämställdhet, och mänskliga fri- och rättigheter (bet. 2016/17:AU6). Detta bidrar till konstruktionen av flyktingarna som kulturellt avlägsna och olika.

Sverigedemokraterna sticker ut genom att hävda att integrationspolitiken måste ställas om till assimilationspolitik, då de menar att en främmande kultur och människosyn gjort inträde i Sverige. Detta är dock inte något som kan ses som en gemensam ståndpunkt, utan arbetsmarknadsutskottet, inom vilket detta diskuteras, tar tydlig ställning emot detta och menar att människor andra erfarenheter och kunskaper välkomnas att bidra både kulturellt och ekonomiskt (bet. 2015/16:AU6).

Återkommande i det empiriska materialet är även diskussioner om det svenska språket. Den språkliga barriären framställs som ett stort problem och alla partier verkar vara överens om att kunskaper i svenska är fundamentalt för få jobbchanser och integreras i samhället. Hur man framställer detta skiljer sig dock åt. Maria Ferm (MP) säger att ”Ju tidigare vi underlättar för människor att lära sig svenska (...), desto tidigare kommer människor i arbete eller startar företag” (prot. 2015/16:81, s.6), medan Jimmie Åkesson/SD betonar vikten av krav och incitament, och uttrycker sig ”Kom gärna till Sverige. Du får gärna bo här permanent, men då måste du anpassa dig. Du måste lära dig språket, du måste lära dig samhället, du måste ta del av samhället och du måste skaffa dig en försörjning. Du ska sträva efter att bli svensk.” (prot. 2015/16:81, s.24).

DIMENSION 2: HOMOGEN RESPEKTIVE HETEROGEN

Rent numerärt präglas dokumenten av reservationer, särskilda yttranden och repliker, som tyder på att det finns mycket man inte är överens om. Den starkaste avvikelser i diskursen utgörs av Sverigedemokraterna, som utmärkt sig i varje indikator. Avvikelsen har alltid varit åt en mer negativ konstruktion av flyktingarna jämfört med andra partier. Dock har de inte varit ensamma om restriktiva förslag.

Även bortsett från Sverigedemokraterna bedömer jag diskursen som relativt heterogen. Den gemensamma ståpunkten verkar vara att värna om asylrätten, som är den rättighet som det råder mest konsensus om att bevara, och mest kontroversiell att kränka. Det råder också relativt hög homogenitet i konstruktionen av flyktingarna som offer. Även de som inte flytt från ett renodlat krig har flytt av förståeliga skäl. Bortsett från SD är frågan om anhöriginvandring homogen i den bemärkelsen att man vill stärka den både från höger och vänster, men har olika åsikter om hur detta bäst görs och vad som är viktigast att prioritera. Även i frågor där man är överens i sak, såsom att det är viktigt att lära sig svenska, uttrycker man det på olika sätt och är oense om hur det ska gå till i praktiken. Det finns också en samstämmighet kring att flyktingkrisen varit ett problem i Sverige, men det råder delade meningar om det beror på för stort antal flyktingar, misslyckad integration eller felaktiga politiska beslut.

Att påpeka är även den tillfälliga lagen som infördes under flyktingkrisen. Innan införandet av den var diskursen i allmänhet mer flyktingvänlig och det var självklart att Sverige skulle ta emot så många som möjligt. Ett stort skifte skedde under krisens gång, med införandet av gräns- och ID-kontroller, och tillfälliga uppehållstillstånd som det nya normala. Även om detta infördes var debatten kring det heterogen. V uttryckte att det skulle få stora negativa effekter och C och L benämnde förslaget som inhumant och menade att det skulle förvärra integrationen (bet. 2015/16:SfU16).

Ett uttalande av Carin Ohlsson (S) visar att hon som politiker ser debatten som heterogen. ”När vi under hösten såg det ökade antalet asylsökande som kom till Sverige slöts en

överenskommelse med allianspartierna. Men när man nu hör på debatten känns det svårt att kalla dem allianspartier, eftersom de skiljer väldigt mycket åt i den här frågan.” (prot.2015/16:87, s.25).

Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina 2022

SAMMANFATTNING

Det har generellt varit svårare att hitta dokument som tydligt behandlar flyktingar från Ukraina. De dokument som berört migrationspolitik i allmänhet har främst handlat om flyktingar från andra länder, och de dokument som specifikt handlat om Ukraina har mycket fokus på sanktioner mot Ryssland och kriget och krisen i sig. Det finns också många dokument som behandlar följder av kriget som inte rör migration, såsom elkris, höjda matpriser, höjda bränslepriser och Sveriges NATO-ansökan. De dokument som har hittats har dock varit relativt samstämmiga och gett en tydligare bild av den sociala konstruktionen.

Flyktingarna från Ukraina har helt andra förutsättningar än flyktingar från övriga länder då EU aktiverat massflyktsdirektivet för första gången, och de därmed går under en annan lagstiftning. Även när kritik riktas mot flyktingsituationen och flyktingmottagandet handlar det inte om att Sverige tar emot ukrainska flyktingar, eller hur många ukrainska flyktingar Sverige tar emot. Att Sverige har ett ansvar att hjälpa till och ta emot ifrågasätts inte. Däremot ifrågasätts det på vilken nivå i flernivåsystemet ansvaret ska ligga, och om det kunde organiserats mer kostnadseffektivt. Flyktingarna från Ukraina förväntas inte uppfylla en funktion, det finns en tydlig offerkonstruktion, de har mindre rättigheter än andra asylsökande, men stort fokus i debatten ligger på just rättigheter. Man är även överens om att Sverige har ett ansvar att ta emot flyktingarna från Ukraina.

DIMENSION 1: FÖRTJÄNT RESPEKTIVE OFÖRTJÄNT

Funktion <-> Icke-funktion

I det här fallet läggs stor vikt vid att det ska vara möjligt för de ukrainska flyktingarna att arbeta. Det behandlas som en möjlighet och rättighet, snarare än en funktion de måste fylla för Sveriges skull, eller vara att vara förtjänta av att vara här. Utgångspunkten är att så många

som möjligt ska jobba. Detta ska förverkligas genom att ge information, tips, råd och stöd om att söka jobb i Sverige, möjlighet att skriva in sig på arbetsförmedlingen och underlätta för arbetsgivare att anställa personer med tillfälligt uppehållstillstånd (bet. 2022/23:AU6).

Det nämns ibland att Sverige bör utnyttja den potential som finns hos dessa flyktingar, vilket i sig indikerar att de som grupp ses som en mer välutbildad och kompetent grupp än andra, görs det på ett sätt som även betonar ukrainarnas perspektiv. Här handlar det inte lika mycket om att de måste arbeta för att göra rätt för sig och integreras i samhället, utan för deras eget välmåendes skull. Ett exempel är Robert Hannah (L), som påstår att Socialdemokraterna inte utnyttjar de ukrainska flyktingarnas enorma potential, samt att de vill jobba. ”De är oftast välutbildade, till skillnad från andra grupper som har kommit till Sverige.”, samt att ”De ukrainska mammorna förtjänar bättre än att sitta passiva i ett boende. (...) Det är både snålt och ogenomtänkt att låta mammorna gå sysslolösa. Även om de inte ska stanna i Sverige är det bra för deras välmående att inte bli passiviserade.” (prot. 2021/22:134, s.135). Även Rikard Larsson, S, betonar att ”(...) människor under den tid de är i Sverige ska kunna jobba, tjäna pengar, försörja sin familj och ha sina barn i skolan.” (prot. 2021/22:134, s.128). I båda dessa fall skapas en bild av att de som kommit hit från Ukraina ska ha möjlighet att jobba och ska kunna jobba. Det är mer eller mindre betonat, men inte i något av fallen benämns det som en funktion de måste fylla, övervikten är hela tiden på att arbete är något de ska kunna göra.

Sammantaget märks inte funktion som indikator av speciellt mycket i detta fall. Det finns ett fokus på att de ska jobba, men diskuteras i samband med mjuka värden och styrmedel. Detta tolkar jag som att de ukrainska flyktingarna inte förväntas fylla en funktion, och inte heller behöver göra det för att förtjäna skydd här. Däremot ska de ha möjlighet att göra det.

Offer <-> Förövare

I fallet Ukraina framställs en tydlig bild av de ukrainska flyktingarna som offer, som tvingas fly på grund av ett fruktansvärt krig i deras hemland som de inte har någon skuld i. Det handlar inte bara om huruvida flyktingarna är offer eller inte. Ryssland, och främst president Putin, utpekats som en tydlig förövare. Man har inte bara valt sida i konflikten, utan har en

faktisk person att skylla på. Detta framkommer på de flesta ställen där själva kriget eller krisen diskuteras. Ett exempel är följande citat från Utrikesutskottet:

”Skulden och ansvaret ligger helt och hållet på Ryssland och hos dess president Vladimir Putin” (bet. 2022/23: UU14, s.5), men att Sverige fördömer Rysslands invasion nämns på flera ställen (se till exempel bet. 2021/22:UU11).

Förutom att det är tydligt att Ryssland bär ansvaret för kriget, diskuterar man också olika sätt att försvåra för Ryssland att bedriva kriget, och att stötta Ukraina. Utrikesutskottet diskuterar följande åtgärder: ”Vidare handlar det om att sanktioner mot Ryssland behöver skärpas, att ytterligare isolera Ryssland internationellt, att ta emot alla de som flyr från kriget och fortsätta att ställa krav på Ryssland att medge humanitärt tillträde och säker passage för de som önskar att lämna Ukraina” (bet. 2022/23: UU14, s.8). Flyktingfrågan problematiseras inte vidare, utan det är mer ett konstaterande att kriget orsakar flyktingar, och de behöver tas emot och åtgärder behöver tas för att de säkert ska kunna lämna landet. Jag tolkar detta som att det ses som en självklarhet att de som vill lämna Ukraina på grund av kriget ska kunna göra det på ett säkert sätt, utan att oroa sig för var de ska ta vägen. De har en självklar plats i valfritt EU-land.

Samma uppfattning ges i ett flertal riksdagsdebatter. Maria Malmer Stenergard, M, säger att många har tvingats på flykt (prot. 2021/22:134, s. 126), och Jonny Cato (C), säger att ”Ukrainare har fått överge sina hem, fly från sitt hemland, och kvinnor och barn har fått säga hej då till sina män, söner och pappor med vetskapen om att de kanske aldrig ses igen. (...) Att EU aktiverade massflyktsdirektivet var en tydlig signal om att det inte ska råda någon som helst tvekan om att den som flyr Putins bomber också ska få ett omedelbart skydd.” (prot. 2021/22:134, s.133). Viktor Wärnick (M) säger ”En oerhörd mängd ukrainare har tvingats på flykt från hus och hem.” (prot. 2021/22:103, s. 67), och Leif Nysmed (S), säger att ”Rysslands brutala och hänsynslösa invasion av Ukraina har gjort att miljontals människor blivit tvungna att fly för sina liv och lämna sina hem för att söka skydd” (prot.2021/22:103, s.68). Det råder alltså en bred samstämmighet över partigränserna. De ukrainska flyktingarna porträtteras som offer som inte har något val annat än att fly. Det finns ingen antydning om att de på något sätt ska skylla sig själva för sin flykt, skulle stannat och hanterat den egna situationen på plats,

eller flytt till något annat land. Det är en självklarhet att dessa människor har en plats i Sverige.

Flyktingarna från Ukraina har rätt till tillfälligt skydd här, men återvändande är inte ett stort tema. När det berörs handlar det om att hjälpa till vid återuppbyggnaden av Ukraina och sanktioner mot Ryssland så att det finns möjlighet att återvända. Jakob Olofsgård (L) betonar att det kan ta lång tid innan det är möjligt att återvända "(...) om man ens orkar, vill eller kan. När det förhoppningsvis blir fred kan det också komma familjemedlemmar hit i form av sargade män som har krigat" (prot.2021/22:103, s.70). Det utgör inte heller en problematisering av flyktingfrågan.

Flyktingfrågan beskrivs dock som en situation som Sverige behöver ha beredskap för, då Sverige kan komma att ta emot ett mycket stort antal människor. Formuleringar såsom "För att tillgodose behovet av en så jämn fördelning som möjligt mellan landets kommuner för boenden, i den situation som Sverige nu står inför (...)" (prop. 2021/22:250, s. 17), förekommer. Det benämns dock aldrig som en kris eller som ett problem för Sverige.

Huruvida människors som flyr från Ukraina är förtjänta eller oförtjänta av skydd i Sverige utifrån den här indikatorn problematiseras egentligen inte i materialet. Min tolkning är att det är så självklart att kriget i Ukraina är en fruktansvärd situation och en oprovcerad konflikt, att ingen egentlig debatt behövs kring det. Därmed är det också självklart att de ukrainska flyktingarna ses som offer, och det finns ingen tvekan kring deras orsak till flykt. Där råder det samstämmighet.

Sverigedemokraterna avviker även i den här indikatorn, genom att jämföra flyktingarna från Ukraina med andra asylsökande. Även om det råder mindre debatt från alla partier kring att ta emot ukrainska flyktingar, är det inget annat parti som ställt flyktingar från olika länder mot varandra lika tydligt i materialet. Enligt Ludvig Asplings anförande vill Sverigedemokraterna helt ställa om flyktingmottagandet till att fokusera på närområdet. Två frågor ska ställas för att bestämma om Sverige ska ta emot en person – huruvida det finns ett behov av att söka sig till just Sverige, och huruvida Sverige har en internationell förpliktelse att ta emot. Han resonerar så här:

”Om svaret på de här frågorna är nej ska personen inte släppas in här. I typfallet skulle detta innebära ett nej för personer från Afghanistan, Somalia, Irak, Iran och så vidare som kommer med spontanansökningar. Det här gäller naturligtvis också kvotflyktingar.

Däremot besvaras den andra frågan delvis jakande visavi personer från till exempel Ukraina detta eftersom gränsen mot EU är den enda vägen ut för de flesta ukrainare och eftersom ukrainare har rätt att resa fritt inom unionen.”

Ludvig Aspling, SD, prot. 2021/22:103, s.124

Detta är dock att betrakta som avvikande, och Jonny Cato (C) säger direkt emot detta anförande i samma debatt och menar att man måste kunna hålla två tankar i huvudet samtidigt, och att folk flyr från fler länder än Ukraina (prot. 2021/22:103). Även Tony Haddou (V) protesterar: ”Vi ser också klart och tydligt den selektivitet av människor på flykt som undergräver asylrätten och visar hur Sverige som land brister. När man gör skillnad mellan ukrainska flyktingar och andra avslöjas återigen vad man vill prägla den offentliga debatten med och vilka som beskrivs utifrån ett skyddsbehov och vilka som demoniseras” (Tony Haddou, V, prot.2021/22:103, s.127).

Ett annat exempel på en jämförelse har hittats, av Hans Ekelid (KD): ”Vi menar att flyktingarna från Ukraina är de mest skyddsbehövande och att vi måste ge plats till dem. Vi är därför öppna för att se över om det behövs en tillfällig broms av kvotflyktingar.” (prot. 2021/22:103, s.137). Även detta möttes av kritik, och jag tolkar detta som att även om man är överens om ukrainarnas skyddsbehov är det inte okontroversiellt att direkt jämföra människa mot människa.

Rättigheter <-> Skyldigheter

Massflyktsdirektivet innebär ett tillfälligt skydd, och de som omfattas av det förväntas vistas i Sverige i max tre år. Därför ska de i regel inte folkbokföras. Eftersom denna grupp inte kommer stanna i Sverige permanent, omfattas inte dessa personer fullt ut av de sociala rättigheter som normalt tillkommer personer som bor i Sverige. Dock framhävs att barn har samma rättigheter till hälso-, sjuk- och tandvård samt utbildning som barn permanent boende i Sverige (prop. 2021/22:250). Massflyktsdirektivet i sig anger alltså en självklar rätt till skydd,

men mindre rättigheter till Sveriges välfärdssystem. Vidare har ukrainarna inte heller rätt till etableringsprogrammet och etableringsersättning. Arbetsmarknadsutskottet argumenterar för att insatser sammankopplade med uppehållstillstånd med tillfälligt skydd rimligtvis ska skilja sig från övriga uppehållstillstånd (bet. 2022/23:AU6). Till skillnad från andra grupper har ukrainare inte heller haft rätt till SFI vilket flera partier varit kritiska mot. Detta ändrades i vårändringsbudgeten 2023, där man ökat det statliga stödet till vuxenutbildningen i syfte att ge kommuner möjlighet att erbjuda SFI även till personer som har skydd under massflyktsdirektivet (prop.2022/23:99).

I regeringens proposition 2022/23:10 behandlas förslag om rätt till betalkonto i fler banker, där flyktingar från Ukraina tas upp som en egen grupp. Tillgång till ett bankkonto är avgörande för att kunna delta i det svenska samhället, särskilt för mindre etablerade grupper som asylsökande, utländsk arbetskraft, utländska studenter och flyktingar från Ukraina. Man vill med en regeländring göra detta lättare (prop. 2022/23:10).

Även om ukrainarna formellt har mindre rättigheter, ligger alltså ett stort fokus på vilka rättigheter de har och bör ha. Jonny Cato (C) säger att ”Det handlar inte bara om att erbjuda skydd utan också om att välkomna de ukrainare som nu kommer hit” (prot. 2021/22:103, s.125–126).

En utredning föreslår att både asylsökande och personer som omfattas av det tillfälliga skyddet och är över 16 år, som erbjuds samhällsintroduktion, också ska vara skyldiga att delta i den enligt lag, och att genomförandet av samhällsintroduktionen ska vara ett villkor för att kunna arbeta i Sverige. Utredningen rekommenderar däremot inte att det ska vara ett villkor för dagarsättning, främst då det är tveksamt om det är förenligt med det nuvarande mottagandedirektivet (SOU 2022:64). Detta är ett exempel på en förändring som utreds kopplat till just rättigheter och skyldigheter. Om samhällsintroduktionen blir obligatorisk är det inte längre bara en rättighet, utan även en skyldighet. Man vill också införa incitament, de som deltar har rätt till arbete.

Även under avsnittet om funktion diskuterades huruvida flyktingar från Ukraina ska, förväntas eller bör arbeta. Det är en aspekt jag vill lyfta även här. Arbetsmarknadsutskottet

menar att ”en viktig utgångspunkt [är] att dessa personer i så stor utsträckning som möjligt ska arbeta”, men i reservationer från V och MP uttrycks att de har dåliga förutsättningar att faktiskt göra det. V anser att ”(...) de inte får rimliga möjligheter eller stöd för att komma i arbete. Jag anser därför att regeringen bör se till så att de som får tillfälligt skydd enligt massflyktsdirektivet också får rätt att delta i etableringsprogrammet och på så sätt får bättre möjligheter att komma i arbete, samt en meningsfull sysselsättning.” (bet. 2022/23:AU6, s.41) och MP att ”De ukrainska flyktingar som får skydd i Sverige med stöd av massflyktsdirektivet har väsentligt sämre villkor än alla andra som får uppehållstillstånd i Sverige för att de sökt skydd. (...) Jag anser därför att regeringen bör se till att flyktingar från Ukraina ges goda möjligheter till utbildning, bland annat samhällsorientering och bristyrkesutbildning.” (bet. 2022/23:AU6, s.41).

Överlag handlar diskussionen om rättigheter om att de inte bara ska få skydd i Sverige, utan de ska ha möjligheter att leva ett bra liv. Debatten fokuserar till övervägande del på rättigheter och möjligheter, och det problematiseras att massflyktsdirektivet ger färre rättigheter än vad andra grupper har.

Närhet <-> Avlägsenhet

Från regeringens sida beskrivs att invandringen varit ohållbar, och att ett paradigmskifte inom svensk migrationspolitik sker till följd av det nu. ”Utgångspunkten ska vara att skydd för den som flyr en konflikt eller kris ska erbjudas tillfälligt och för den som flyr Sveriges närområde.” (bet. 2022/23:AU6, s.11). Sverige har alltså ett ansvar att ta emot flyktingar från Sveriges närområde, och inte från länder längre bort. Även om det inte definieras hur stort Sveriges närområde är, tolkar jag detta som flyktingarna från Ukraina konstrueras som mer förtjänta att komma in i Sverige än flyktingarna från flyktingkrisen 2015, då Ukraina ligger betydligt närmare Sverige. Grunden i massflyktsdirektivet är ett tillfälligt skydd, vilket de menar ska vara en utgångspunkt. Även ur det hänseendet passar flyktingarna från Ukraina in i den migrationspolitiken regeringen står för.

I en debatt om mänskliga rättigheter säger Diana Laitinen Carlsson, S, att ”Rysslands invasion av Ukraina, som orsakar död och driver hundratusentals civila på flykt, är det som ligger våra

hjärtan allra närmast just nu eftersom Ukrainas sak också är vår. Det är naturligt att det som händer nära oss tar större plats än det som händer på avstånd” (prot. 2021/22:103, s. 114). Debatten i övrigt fokuserar inte på Ukraina, men det är ändå värt att ta upp att det inledande anförandet tog upp detta i början av anförandet, då det förstärker konstruktionen av de ukrainska flyktingar som en mer angelägen grupp att ta emot kopplat till det geografiska avståndet.

I och med att massflyktsdirektivet aktiverats för ukrainare som flyr kriget, är utgångspunkten ett gemensamt ansvar. Massflyktsdirektivet i sig syftar bland annat till att främja en balans mellan EU:s medlemsländernas insatser för att ta emot personerna. Massflyktsdirektivet beskrivs på flera ställen, till exempel i (prop. 2021/22:250 och bet. 2021/22:SfU31). Någon vidare diskussion om för- och nackdelar med massflyktsdirektivet förekommer inte i det empiriska materialet, inte heller någon tydlig motivering till dess aktivering. I ett dokument motiveras det med följande mening: ”Rysslands invasion av Ukraina har lett till att flera miljoner människor är på flykt i Europa.” (bet. 2021/22:SfU31, s.7). Detta kan vara för att beslutet är fattat på EU-nivå och att Sverige som medlemsland måste förhålla sig till det, men det kan också indikera att det är så självklart för Sverige att ta emot dessa flyktingar och råder så pass stor enighet att det inte behöver motiveras mer. Eftersom debatten visat sig i stort sett homogen i övrigt, bedömer jag det som troligt att det är en blandning mellan dessa två.

Diskussionen kretsar också kring gemensamt ansvar inom Sverige. I en proposition föreslås att kommunerna ska kunna ordna boende för de som beviljats uppehållstillstånd med tillfälligt skydd och på så vis avlasta migrationsverket. Dock finns det i propositionen inget förslag om sanktioner för regleringen av anvisningar för boende, med motiveringen att det inte behövs då kommunerna visat stor vilja att ta gemensamt ansvar för de ukrainska flyktingarna. Därmed finns inte ett behov av sanktioner mot kommuner som inte fullgör sina skyldigheter (prop. 2021/22:250, bet. 2021/22:SfU31). Ett större gemensamt ansvar inom Sverige ses alltså som önskvärt och är en kritik mot hur situationen hanterats. Det är dock inte som problematiseras och ses som svårt att genomföra.

Den kulturella aspekten är inte närvarande i dokumenten, annat än att det skapas igenkänning genom att poängtera att Ukrainas sak är vår. Religion, hudfärg och andra liknande aspekter är inget som vare sig problematiseras eller lyfts fram.

DIMENSION 2: HOMOGEN RESPEKTIVE HETEROGEN

Debatten och diskursen kring flyktingarna från Ukraina är homogen i det avseendet att partierna och utskotten är överens om att Sverige har ett ansvar att hjälpa till, att de ukrainska flyktingar har rätt att få skydd här och att Rysslands anfallskrig mot Ukraina är oförsvarligt. I vissa fall är man dock inte överens om det bästa sättet att göra detta på. Den är också homogen i det avseendet att politikerna poängterar att de är överens och att det råder stor samstämmighet. Det verkar vara ett mål i sig, vilket eventuellt gör debatten och diskursen mer homogen än vad den egentligen är.

Ett exempel på ett utskottsbetänkande som till största del handlar om flyktingarna från Ukraina är socialförsäkringsutskottets betänkande 2021/22:SfU31, som är ett betänkande som har reservationer. Dock handlar dessa om kommunerna i första hand, inte flyktingarna. SD menar att mottagandesystemet bör vara statligt, S har en reservation om ersättning till kommuner och V och MP har en reservation om sanktioner mot kommuner som inte uppfyller kraven (bet. 2021/22:SfU31). Ingen reservation handlar om flyktingarna i sig. I det avseendet bidrar inte reservationen till konstruktionen av flyktingarna, och gör inte heller diskursen eller debatten mindre homogen. Ett annat exempel är Socialförsäkringsutskottets betänkande 2022/23:SfU6, där en uppmaning från EU-nivå diskuteras. Både rådet och kommissionen har uppmanat medlemsstaterna att utvidga det skydd som massflyktsdirektivet gör även till de personer som lämnade Ukraina strax innan Rysslands fullskaliga invasion den 24 februari 2022 (bet. 2022/23:SfU6). Inga motioner har väckts till följd av skrivelsen, inga reservationer och inga särskilda yttranden. Det var alltså en fråga som det aldrig blev någon debatt av.

Att debatten är just homogen och samstämmig är även något som påpekas på flera ställen. SD, som ofta är ett avvikande fall i migrationsfrågor, håller också med om detta. Ludvig Aspling från SD uttrycker i ett riksdagsprotokoll att debatten är ovanligt homogen: ”Vi har en helt unik situation i Sveriges riksdag, där alla partier, i alla fall i stora drag, är överens om hur

flyktingvågen från Ukraina ska hanteras. Vi är överens om att våra mottagningsvillkor ska vara soliga men inte avsevärt mer generösa jämfört med resten av unionen. Samtliga partier står bakom aktiveringen av massflyktsdirektivet. Vi är överens om att mottagandekapaciteten delvis är begränsad men att det inte finns några skäl att försöka stoppa detta eller, så att säga, få färre ukrainare att välja Sverige som destination.” (prot. 2021/22:134, s.130).

Debatten kring flyktingarna från Ukraina bedöms därför vara homogen och samstämmig i de stora dragen. Dock ska det även nämnas här att det verkar vara ett mål i sig att hålla debatten samstämmig. Detta skulle kunna göra att debatten framstår som mer homogen än vad den faktiskt är. I ett utskottsbetänkande väljer både C och SD att avstå från reservation i syfte att hålla debatten samstämmig. Centerpartiet skriver “Jag väljer dock att inte följa upp de yrkanden i detta betänkande eftersom jag värdesätter och vill manifesteras det breda politiska stöd som finns i Sveriges riksdag för Ukraina. Utskottet har i den andan också i samförstånd utformat detta betänkande.” (bet. 2022/23:UU14, s.12), och SD att ”Sverigedemokraterna väljer i det här betänkandet att samla oss bakom ett genomarbetat och enigt betänkande där styrkan i utskottets gemensamma syn på Ukraina och Rysslands orättfärdiga aggressionskrig framgår med all önskvärd tydlighet. Vi anser, vilket också framgår av utskottets betänkande, att yrkandet om folkmord delvis är tillgodosett genom en genomgripande informationsinhämtning och skarpa skrivningarnas i utskottets ställningstagande. Därmed avstår vi från reservation i betänkandet.” (bet. 2022/23:UU14, s.12).

Jämförelse

Följande avsnitt syftar till att jämföra resultat mellan de två fallen utifrån indikatorerna.

Gällande funktion och icke-funktion var en stark konstruktion ifall 1, flyktingkrisen 2015, att de måste ut i arbete snabbt. Dels för att uppnå självförsörjning, dels för att integreras i samhället. Arbetet blir en funktion för flyktingarna för att uppnå detta, samtidigt som de då fyller en funktion för Sverige. Det fanns hela tiden ett resonemang närvarande om att ta vara på den resurs flyktingarna skulle kunna utgöra för Sverige, men flyktingarna direkt kopplade till flyktingkrisen konstruerades ofta som väldigt utbildade, och som att de därmed skulle ha svårare att komma in på den svenska arbetsmarknaden och inte kunna hjälpa till med Sveriges

kompetensförsörjning. Människor med högre utbildning och utländska studenter konstruerades som en mer önskvärd grupp, med större funktion att fylla.

Detta står i skarp kontrast till de ukrainska flyktingarna. Där utmålas arbete som en möjlighet, något de ska kunna göra, om de vill – och det tror man att de vill. Det beskrivs som bra för deras välmående, en meningsfull sysselsättning medan de är här snarare än som en skyldighet. Ibland kunde dock resonemanget om att ta vara på kompetensen kännas igen. Denna indikator märktes generellt av lite i analysmaterialet. De ukrainska flyktingarna verkar inte förväntas fylla en funktion.

Gällande indikatorn offer och förövare rådde större debatt i flyktingkrisen än Ukraina. I fallet Ukraina rådde det konsensus, flyktingarna från Ukraina är offer som har tvingats på flykt. Det finns också en tydlig förövare, Ryssland och dess president Putin. Det betonas också att Sverige behöver ha en beredskap, för att man inte vet hur många ukrainare som kommer att komma till Sverige. Detta står i stor kontrast till flyktingkrisen, där det i stället betonas att Sverige behöver ett andrum, då det har kommit allt för många. Det finns en offerkonstruktion även i fallet flyktingkrisen, men den är lite annorlunda och det råder fler delade meningar kring den. De grupper som konstrueras mest som offer, eller som mest behövande, är kvotflyktingar. Kvotflyktingar verkar också vara den grupp man är mest överens om att ta emot. Det uttrycks också av några partier att barn och kvinnor är särskilt utsatta, och de innehar en större offerkonstruktion.

I fallet Ukraina är det tydligt vem som är förövare, och de ukrainska flyktingarna som grupp konstrueras som offer. I fallet flyktingkrisen är man mer benägen att se enskilda individer som antingen offer och förövare och det förekommer diskussioner kring huruvida man ska kunna utvisas på grund av brott. En bild som ges är att de som har asylskäl ska få stanna, annars måste man återvända hem, även om andra skäl kan vara förståeliga. Detta konstrueras inte som ett problem i Ukraina, där kan man anta att personen har skäl att stanna enbart på grund av att en flyr från Ukraina. Detta kan dock ha mer med massflyktsdirektivet att göra än konstruktionen av flyktingar.

Gällande indikatorn rättigheter och skyldigheter har flyktingar från Ukraina mindre rättigheter än andra asylsökande på grund av massflyktsdirektivet. Den grundläggande rättighet som lyfts

under flyktingkrisen är asylrätten som ska innefatta en individuell prövning. En skyldighet som framhävs är att lämna vid avslag. Då flyktingar från Ukraina går under massflyktsdirektivet är de undantagna från kravet på individuell prövning. Detta är en skillnad. Även om de ukrainska flyktingarna har färre rättigheter, betonas de mer. SFI ses som en möjlighet, medan det även ses som en skyldighet i fallet flyktingkrisen. För fallet Ukraina är det väldigt lite fokus på skyldigheter och krav. Det är desto mer synligt i Flyktingkrisen. För flyktingkrisen finns också exempel på att begränsa rättigheter, en tendens som inte hittades i fallet Ukraina.

Gällande indikatorn närhet och avlägsenhet bort var det främst den geografiska aspekten av indikatorn som blev synligt i analysmaterialet. Det rådde relativt stor konsensus kring att Sverige har ett ansvar att hjälpa flyktingar i sitt närområde, till förmån för de ukrainska flyktingarna. Det poängteras också att flyktingar från närområdet är mindre arbetslösa. En stor skillnad mellan fallen var att under flyktingkrisen betonade man att Sverige har tagit ett oproportionellt stort ansvar, och att EU-länder måste ta ett större ansvar, medan man om Ukraina-krisen betonade att man i EU hade tagit ett gemensamt ansvar. Detta har dock med mottagandet att göra mer än flyktingarna.

En annan skillnad är att flyktingarna från fallet flyktingkrisen delas upp i mindre grupper på ett annat sätt än flyktingarna från Ukraina. Detta kunde man också se i indikatorn offerförövare. Mer rättigheter ska tillfalla mer utsatta grupper. Detta kan vara till exempel barn, kvinnor och hbtq-personer. En sådan indelning ser man inte i fallet Ukraina. Det kan bero på att man ser hela gruppen som utsatt, eller att det främst är kvinnor och barn som kommer. Det kan dock också bero på att flyktingarna från Ukraina är en mer homogen grupp än flyktingarna som kom under flyktingkrisen.

I fallet flyktingkrisen sticker SD ut som avvikande, då de har ett betydligt större fokus på skyldigheter och krav än rättigheter jämfört med övriga partier. Detta syns inte alls lika tydligt i fallet Ukraina, även om Sverigedemokraterna var det parti som avvek även där.

En jämförelse av den andra dimensionen, homogen eller heterogen, visar att debatten och diskursen är betydligt mer homogen i fallet Ukraina. Där är man överens i stora drag, och det

som debatteras är inte själva grundprincipen att ta emot. Vissa frågor blev det aldrig en debatt av, utan kunde bara genomföras. I det här fallet påpekade även politikerna själva att de var överens över partigränserna, vilket det inte gjordes i fallet flyktingkrisen. Här fanns också en poäng av att försöka hålla debatten samstämmig och visa en enighet utåt, vilket inte heller syntes i flyktingkrisen. Under flyktingkrisen stack SD ut som avvikande betydligt mer än i fallet Ukraina, och betydligt mer än andra partier. Även om de hade mest avvikande åsikter betyder det inte att de andra partierna höll med varandra, utan det var svårare att hitta en gemensam ståndpunkt över lag.

En generell jämförelse visar också att fokus ligger på olika saker i de olika fallen. I fallet flyktingkrisen är det generellt ett större fokus på just flyktingarna, medan fallet Ukraina generellt fokuserar mer på kriget och krisen i sig. För Sverige verkar det vara flyktingarna i sig som utgör själva krisen under 2015, medan Rysslands krig mot Ukraina är själva krisen i andra fallet, och flyktingvågen snarare en konsekvens av det.

SLUTSATSER

Syftet med den här uppsatsen är att undersöka den sociala konstruktionen av flyktingar i den svenska migrationspolitiska diskursen, och huruvida det förekommer variation eller inte mellan olika kriser. Det här avsnittet syftar till att dra slutsatser kring uppsatsens resultat och besvara uppsatsens frågeställningar. Hur konstrueras flyktingar i den svenska offentliga migrationspolitiska diskursen? Hur skiljer det sig åt mellan flyktingkrisen 2015 och kriget i Ukraina 2022?

Utifrån analysen av det empiriska materialet går det att konstatera att flyktingar konstrueras som en annan befolkningsgrupp än svenska medborgare. Gemensamt för hur den här befolkningsgruppen konstrueras är att de har svårt att etablera sig på svensk arbetsmarknad, riskerar att hamna i utanförskap och aktivt behöver integreras i samhället. Detta stämmer överens på båda fall som har analyserats, och det finns därmed starka skäl att tro att detta även stämmer överens på andra flyktingvågor.

Det finns en variation mellan vilka flyktingar som konstrueras som förtjänta och oförtjänta. Detta verkar främst vara kopplat till om man anser att det är vårt ansvar att ta emot och om det råder några tveksamheter kring deras behov av skydd. Flyktingarna från Ukraina uppfyller båda dessa kriterier. Det råder en samstämmighet kring att Sverige har ett ansvar att ta emot flyktingarna från Ukraina, och att de ska ha rätt att lämna landet som befinner sig i ett krig vars ansvar helt och hållet ligger på Ryssland. Under flyktingkrisen kretsade debatten kring att Sverige tagit för stort ansvar. De som kom under flyktingkrisen var en mer heterogen grupp, och deras skyddsskäl var inte självklara. Det fanns inte heller en specifik stat, eller person, att skylla flyktingvågen på. Det kan ha bidragit till att den funktion de skulle fylla om de beviljades uppehållstillstånd var en viktigare indikator. Under flyktingkrisen låg ett stort fokus på arbete som en funktion, medan arbete diskuterades mer som en möjlighet och en rättighet för ukrainarna.

Variationen blev tydlig i det jämförande kapitlet, där indikatorerna behandlades var för sig. Sammanfattningsvis kan man utifrån den här uppsatsens indikatorer konstatera att flyktingarna från Ukraina konstrueras som mer förtjänta än de som anlände under flyktingkrisen. De har en tydlig offerkonstruktion, kommer från närområdet, stort fokus ligger

på rättigheter och de förväntas inte fylla en funktion. Konstruktionen av flyktingarna från flyktingkrisen är inte lika homogen och tydlig. De konstrueras både som offer och förövare, en övervägande del av debatten fokuserar på skyldigheter, även om rättigheter är en del av den, arbete fyller en viktig funktion både för de enskilda individerna och för samhället, men stort fokus ligger på att de är lågutbildade och har svårt att uppnå den funktionen, samt det är inte självklart att det är just Sverige som ska ta emot dessa människor.

En slutsats som kan dras är att det inte finns en homogen konstruktion av alla som flytt till Sverige. Det varierar mellan de fall som analyserats i den här uppsatsen, och i fallet flyktingkrisen hittades även en variation inom fallet. Därmed finns det starka skäl att tro att det förekommer en variation även mellan andra krig och kriser som orsakat flyktingvågor. En intressant skillnad var att arbete sågs som en viktig funktion att uppfylla i fallet flyktingkrisen, medan flyktingarna från Ukraina inte förväntades fylla en funktion.

Slutligen behandlas de två fallen från olika perspektiv i den offentliga debatten. För Sverige verkar det vara flyktingarna i sig som utgör själva krisen under 2015, medan Rysslands krig mot Ukraina är själva krisen i andra fallet, och flyktingvågen snarare en konsekvens av det. Detta bidrar också till att konstruera flyktingarna från Ukraina som mer önskvärda och förtjänta än flyktingarna som kom under 2015.

DISKUSSION OCH VIDARE FORSKNING

Detta avsnitt syftar till att ge förslag på vidare forskning utifrån en diskussion kring den här uppsatsens utformning.

Det första jag vill diskutera är dimensionerna och indikatorerna, då det utgör uppsatsen teoretiska bidrag och ses om en utveckling av Schneider och Ingrams klassiska teori från 1993. Analysverktyget fungerade och med hjälp av det kunde uppsatsens frågeställningar besvaras. Det har dock förbättringspotential. Den primära dimensionen mellan förtjänt och oförtjänt fungerade bra och var analytiskt givande. Däremot passade den teoretiska operationaliseringen, i form av indikatorer, och verkligheten, via det empiriska materialet, inte ihop sömlöst. Indikatorn offer och förövare gav mycket intressant information om på vilket sätt flyktingar konstrueras som offer. Däremot var förövare inte en självklar motpol till det. Det är en dimension jag tror kan vara värdefull i framtida migrationsforskning och som kan utvecklas ytterligare. Indikatorn funktion och icke-funktion bidrog till uppsatsens slutsatser, men kunde enbart kopplas till arbete och studier. Indikatorn rättigheter och skyldigheter lokaliserade intressanta resultat kopplat till flyktingars konstruktion, men blev något för bred och hade behövts specificeras. Indikatorn närhet – avlägsenhet bidrog till slutsatser om vems ansvar flyktingar konstrueras att vara, men den kulturella aspekten gav mindre resultat än förväntat, och kunde eventuellt utformats på annat sätt. En vidareutveckling av denna modell kan vara föremål för vidare forskning.

En del av indikatorerna gick in i varandra. En övervägning fick göras var vissa frågor passade bäst, eller om det var bättre att ta upp i båda fall med upprepning som konsekvens. Detta är dock något att räkna med, och jag hade inte intentionen att göra indikatorerna ömsesidigt uteslutande eftersom de bara var ett verktyg för den huvudsakliga dimensionen. Detta var inte så problematiskt att indikatorerna behöver göras om utifrån den aspekten.

En stor del av konstruktionen av flyktingar verkar kretsa kring problem, medan analysmallen var fokuserad på flyktingar som grupp. Detta skapade en viss diskrepans. Skillnader mellan konstruktionen av flyktingar i termer förtjänt och oförtjänt kunde urskiljas, men de var inte alltid uppenbara. Jag fick intrycket av att man beskriver problemen och kriserna som olika,

vilket i sin tur påverkar flyktingarna och hur man ser på människorna som flyr från dessa konflikter, snarare än att man börjar med att beskriva människorna på olika sätt. Därför hade det varit intressant att ha ett problemperspektiv för att vidare undersöka flyktingars konstruktion, kanske med utgångspunkt i Bacchis ”What’s the problem represented to be”-analys. Det kan vara föremål för vidare forskning.

Det andra jag vill diskutera är uppsatsens materialval. Det var stor skillnad på hur många dokument som kunde identifieras mellan de olika fallen. I fallet Ukraina var det svårt att hitta dokument som i första hand, eller över huvud taget, behandlade de ukrainska flyktingarna. Däremot lokaliserades en stor mängd dokument som främst berörde andra konsekvenser av Rysslands krig mot Ukraina. I fallet flyktingkrisen hittades mycket mer material kopplat till flyktingarna, och en prioritering fick göras. Det kan dock vara farligt att dra slutsatser kring att flyktingarna konstruerades som ett större problem eller som en större kris i ett fall än det andra baserat på detta, med tanke på att det rör sig om en jämförelse mellan en avslutad konflikt och en pågående. Baserat på uppsatsens övriga slutsatser kan det dock röra sig om en blandning av det. Detta kan vara ett föremål för vidare forskning när mer tid passerat och kriget i Ukraina avslutats. I ett mer omfattande arbete hade det också varit möjligt att ta hänsyn till mer material, vilket ökat resultatens tillförlighet.

Avslutningsvis vill jag betona att det finns ett värde av att fortsätta undersöka flyktingars konstruktion, i Sverige och andra länder, med andra kriser än de som behandlats i den här studien och med en vidareutveckling av de dimensioner som tagits fram i denna uppsats.

REFERENSER

Litteratur

Aldén, L, Hammarstedt, M. och Neumann, E. (2015) "Ethnic Segregation, Tipping Behaviour, and Native Residential Mobility," *International Migration Review* 49(1), pp.36-69. doi: 10.1111/imre.12066

Bacchi, C.L. (2009) *Analysing Policy: What's the Problem Represented to Be?*, Frenchs Forest: N.S.W. Pearson

Bauer, C.A., Boemelburg, R. and Walton, G.M. (2021) "Resourceful Actors, Not Weak Victims: Reframing Refugees' Stigmatized Identity Enhances Long-Term Academic Engagement," *Psychological science*, 32(12), pp. 1896–1906. doi: 10.1177/09567976211028978

Beckman, L. (2005) *Grundbok i idéanalys*. Stockholm: Santérus förlag

Bergström, G. och Ekström, L. (2018) "Tre diskursanalytiska inriktningar" i Boréus, K. och Bergström, G. (red) *Textens mening och makt – Metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. 4:e uppl. Lund: Studentlitteratur, pp. 253-304

Borevi, K. (2002) *Välfärdsstaten i det mångkulturella samhället*. Diss. Uppsala universitet

Demker, M. (2016) "De generösa svenskarna? En analys av attityder till invandring och invandrare i Sverige," *Norsk statsvitenskapelig tidsskrift*, 32(2), pp. 186–196. doi: 10.18261/issn.1504-2936-2016-02-05

Emilsson, H. (2020) "Continuity or Change? The Impact of the Refugee Crisis on Swedish Political Parties' Migration Policy Preferences," in Fingerle, M., Wink, R. (red) *Forced Migration and Resilience*. Wiesbaden: Springer Fachmedien Wiesbaden (Studien zur Resilienzforschung), pp. 99–121. doi: 10.1007/978-3-658-27926-4_6

Gladysz, M. and Viktor, V. (2020) “The Influence of the Migration Crisis of 2015 on the EU Migration Policy,” *Studia Europejskie (Warszawa) – Studies in European Affairs*, 24(3), pp. 9–23. doi: 10.33067/SE.3.2020.1

Hacking, I. (2005). *Social konstruktion av vad?* Stockholm: Thales

Heath, A. and Richards, L. (2019) “How do Europeans differ in their attitudes to immigration?,” *OECD Social, Employment, and Migration Working Papers*, (222), pp. 1–40. doi: 10.1787/0adf9e55-en

Klein, J. and Amis, J.M. (2021) “The Dynamics of Framing: Image, Emotion and the European Migration Crisis,” *Academy of Management journal*, 64(5), pp. 1324–1354. doi: 10.5465/AMJ.2017.0510

Hagelund, A. (2020) “After the refugee crisis: public discourse and policy change in Denmark, Norway and Sweden,” *Comparative migration studies*, 8(1), pp. 1–17. doi: 10.1186/s40878-019-0169-8

Hedegaard, T.F. and Larsen, C.A. (2022) “Who can become a full member of the club?—Results from a conjoint survey experiment on public attitudes about the naturalisation of non-EU migrants in Germany, the Netherlands, Sweden and Denmark,” *Scandinavian political studies*, 45(4), pp. 433–455. doi: 10.1111/1467-9477.12232

Herz, M. and Lalander, P. (2017) “Being alone or becoming lonely? The complexity of portraying 'unaccompanied children' as being alone in Sweden,” *Journal of youth studies*, 20(8), pp. 1062–1076. doi: 10.1080/13676261.2017.1306037

Hoagland, N., & Randrianarisoa, A. (2021) *Locked down and left out*. Australia: Red Cross Red Crescent Global Migration Lab. <https://www.redcross.org.au/globalassets/cms-assets/documents/migration-services/en-rcrc-global-migration-lab-locked-down-left-out-covid19.pdf>

Jansson, T. (2023) *Vem får stanna? Om politiska problemrepresentationer av rätten att stanna i Sverige 1936–1989*. Diss. Göteborgs Universitet: Institutionen för socialt arbete

Jørgensen, M., W. och Phillips, L. (2000) *Diskursanalys som teori och metod*. Lund: Studentlitteratur

Klein, J. and Amis, J.M. (2021) “The Dynamics of Framing: Image, Emotion and the European Migration Crisis,” *Academy of Management journal*, 64(5), pp. 1324–1354. doi: 10.5465/AMJ.2017.0510

Kragh, M. (2018) “Sveriges relationer med Ryssland: kontinuitet och förändring historiskt och idag,” *Nordisk østforum*, 32, pp. 54–74.

Kupský, A. (2017) “History and changes of Swedish migration policy,” *Journal of Geography, Politics and Society*, 7(3), pp. 50–56. doi: 10.4467/24512249JG.17.027.7183

Magaña, L. and Short, R. (2002) “The Social Construction of Mexican and Cuban Immigrants by Politicians,” *Policy studies review*, 19(4), pp. 78–94. doi: 10.1111/j.1541-1338.2002.tb00333.x

Maltby, E. and Kreitzer, R.J. (2023) “How racialized policy contact shapes the social constructions of policy targets,” *Policy studies journal*, 51(1), pp. 145–162. doi: 10.1111/psj.12481

Neumann, I.B. (2003) *Mening Materialitet Makt – En introduktion till diskursanalys*. Lund: Studentlitteratur

Newton, L. (2005) “‘It Is Not a Question of Being Anti-immigration’: Categories of Deservedness in Immigration Policy Making” I Schneider, A. och Ingram, H. (red) *Deserving and Entitled: Social Constructions and Public Policy*. New York: State University of New York Press, pp. 139-172

Nihreieva, O. (2022) “2022 Russian Invasion of Ukraine through the Prism of International Law: A Critical Overview,” *Paix et Securite Internationales*, (10), pp. 1-38
doi: 10.25267/Paix_secur_int.2022.i10.1203

Ojala, M., Pantti, M. and Kangas, J. (2017) “Whose war, whose fault? Visual framing of the Ukraine conflict in Western European newspapers,” *International journal of communication*, 11, pp. 474–498.

Odmalm, P. and Super, B. (2014) “If the issue fits, stay put: Cleavage stability, issue compatibility and drastic changes on the immigration ‘issue,’” *Comparative European politics* (Houndmills, Basingstoke, England), 12(6), pp. 663–679. doi: 10.1057/cep.2014.24

Searle, J.R. (2007) *The Construction of Social Reality*. Reprint ed. New York: Free Press

Schneider, A. and Ingram, H. (2005) “Introduction” I Schneider, A. och Ingram, H. (red) *Deserving and Entitled: Social Constructions and Public Policy*. New York: State University of New York Press, pp. 1-33.

Schneider, A. and Ingram, H. (1993) “Social Construction of Target Populations: Implications for Politics and Policy,” *The American political science review*, 87(2), pp. 334–347. doi: 10.2307/2939044

Schoultz, I. (2017) “The state’s mishandling of immigration to Sweden – how bodies controlling the state frame the problem”, *Crime, law, and social change*, 68(1-2), pp. 29–46. doi: 10.1007/s10611-016-9675-x

Söderlind, I. and Sköld, J. (2016) “Finska barn i svenska hem: om mobiliseringen av familjer att ta emot främmande barn under andra världskriget,” *Scandia*, (1), pp. 35–65.

Yantseva, V. (2020) “Migration Discourse in Sweden: Frames and Sentiments in Mainstream and Social Media,” *Social media society*, 6(4), p. 205630512098105. doi: 10.1177/2056305120981059

Offentligt tryck

Arbetsmarknadsutskottets betänkande 2015/16:AU6, *Integration*, Sveriges riksdag.

<https://data.riksdagen.se/fil/2708C468-F65A-4BEB-A3D9-DFBED4148871>

Arbetsmarknadsutskottets betänkande 2016/17:AU6, *Integration*, Sveriges riksdag.

<https://data.riksdagen.se/fil/053F6118-A17C-4AAA-84F3-6F34C3B63592>

Arbetsmarknadsutskottets betänkande 2016/17:AU15, *Ett nytt regelverk för nyanlända invandrarers etablering i arbets- och samhällslivet*. Sveriges riksdag.

<https://data.riksdagen.se/fil/DF260A06-4FB2-4617-A443-1AD48403D925>

Arbetsmarknadsutskottets betänkande 2022/23:AU6, *Integration*. Sveriges riksdag.

<https://data.riksdagen.se/fil/FDEE2792-03FA-4299-90CC-A85A94E89428>

Proposition 2015/16:174, *Tillfälliga begränsningar av möjligheten att få uppehållstillstånd i Sverige*, Regeringskansliet, Justitiedepartementet.

<https://data.riksdagen.se/fil/00A12406-C88D-49BD-9CFD-681EE19327E0>

Proposition 2016/17:154, *Begränsningar i föräldrapenningen för föräldrar som kommer till Sverige med barn*, Regeringskansliet, Socialdepartementet.

<https://data.riksdagen.se/fil/781A6083-9CAA-4FF2-9DE7-656D954B3AD4>

Proposition 2016/17:175, *Ett nytt regelverk för nyanlända invandrarers etablering i arbets- och samhällslivet*, Regeringskansliet, Arbetsmarknadsdepartementet.

<https://data.riksdagen.se/fil/80816C86-5A21-4A9F-9993-D1348C07035C>

Proposition 2021/22:250, *Åtgärder för en jämnare fördelning av boende för vissa skyddsbehövande*, Regeringskansliet, Justitiedepartementet.

<https://data.riksdagen.se/fil/9B0A139C-A0A4-425F-AB66-BE5C39426C43>

Proposition 2022/23:10, *Rätt till betalkonto i fler banker*, Regeringskansliet, Finansdepartementet. <https://data.riksdagen.se/fil/7761A67A-BD6D-4793-9250-4E1D19DBD869>

Proposition 2022/23:99, *Vårändringsbudget för 2023*, Regeringskansliet, finansdepartementet <https://www.regeringen.se/contentassets/26b15dd340bb42f78390e5b9655c1094/varandringsbudget-for-2023-prop.-20222399.pdf>

Riksdagsskrivelse 2018/19:295, Regeringen, Justitiedepartementet <https://data.riksdagen.se/fil/FD5E7FBD-878D-4255-80CC-3721C8768D25>

Riksdagens protokoll 2015/16:81 <https://data.riksdagen.se/fil/DB2F6C22-3C52-4ACC-B01B-D5993437FECC>

Riksdagens protokoll 2015/16:87 <https://data.riksdagen.se/fil/9187FB7E-166D-457F-95E6-950219E23B5C>

Riksdagens protokoll 2016/17:101 <https://data.riksdagen.se/fil/AD8D95D7-07BB-497B-9737-210E3FA341DE>

Riksdagens protokoll 2021/22:103 <https://data.riksdagen.se/fil/EBCDEB9D-85FB-458E-846D-CFC290F03941>

Riksdagens protokoll 2021/22:134 <https://data.riksdagen.se/fil/59087460-4164-4402-964F-0225EBF0DEBD>

Socialförsäkringsutskottets betänkande 2015/16:SfU14, *Migration och asylpolitik*. Sveriges riksdag. <https://data.riksdagen.se/fil/8A7D6F70-BDF9-4C16-8D34-ADB4D87C7972>

Socialförsäkringsutskottets betänkande 2015/16:SfU15, *Anhörig- och arbetskraftsinvandring*. Sveriges riksdag. <https://data.riksdagen.se/fil/03CB7D6F-C7B3-4730-9E54-F98E4AE70B5D>

Socialförsäkringsutskottets betänkande 2015/16:SfU16, *Tillfälliga begränsningar av möjligheten att få uppehållstillstånd i Sverige*. Sveriges riksdag.

<https://data.riksdagen.se/fil/D8CE95B9-8E10-41D0-9400-6B51020B0C41>

Socialförsäkringsutskottets betänkande 2016/17:SfU15, *Migration och asylpolitik*. Sveriges riksdag. <https://data.riksdagen.se/fil/9380ED98-CF00-4496-8538-B36053464F4F>

Socialförsäkringsutskottets betänkande 2016/17:SfU16, *Anhöriginvandring*. Sveriges riksdag. <https://data.riksdagen.se/fil/776DA02E-D6B8-4E83-8CB4-4E78FFCCA526>

Socialförsäkringsutskottets betänkanden 2016/17:SfU23, *Begränsningar i föräldrapenningen för föräldrar som kommer till Sverige med barn*. Sveriges riksdag.

<https://data.riksdagen.se/fil/ABE1F96A-EB07-4C20-8AE4-54B67544BA20>

Socialförsäkringsutskottets betänkande 2021/22:SfU31, *Åtgärder för en jämnare fördelning av boende för vissa skyddsbehövande*. Sveriges riksdag.

<https://data.riksdagen.se/fil/A1B21A22-FBFA-4D58-9E96-67AD0E54A222>

Socialförsäkringsutskottets betänkande 2022/23:SfU6, *Anmälan av föreskrifter om att ytterligare kategorier av fördrivna personer ska ges tillfälligt skydd*. Sveriges riksdag.

<https://data.riksdagen.se/fil/63591394-8FE8-470E-8521-6166834067B9>

SOU 2022:64, *En ny ordning för asylsökandes boenden*. Regeringskansliet, Statsrådsberedningen <https://data.riksdagen.se/fil/3EC40EF1-CFC9-4A1B-85CF-7DA05FC7B4DA>

Utrikesutskottets betänkande 2021/22:UU11, *Vissa säkerhetspolitiska frågor*. Sveriges riksdag. <https://data.riksdagen.se/fil/30B15F10-4955-4B27-B048-A84404859C2E>

Utrikesutskottets betänkande 2022/23: UU14, *Ukraina*. Sveriges riksdag.

<https://data.riksdagen.se/fil/DAB2CE2F-76A0-49FB-B2F8-27B2A9CE667F>

Övriga referenser

Europeiska unionens råd (2023) *EU:s svar på Rysslands invasion av Ukraina*
<https://www.consilium.europa.eu/sv/policies/eu-response-ukraine-invasion/> [2023-05-24]

Förenta Nationerna (2008) *Allmän förklaring om de mänskliga rättigheterna*. UNRIC
Brussels, Svenska FN-förbundet. <https://fn.se/wp-content/uploads/2016/07/Allmanforklaringomdemanskligarattigheterna.pdf>

IPCC (2022) *Climate Change 2022: Impacts, Adaptation and Vulnerability*. Contribution of Working Group II to the Sixth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change [H.-O. Pörtner, D.C. Roberts, M. Tignor, E.S. Poloczanska, K. Mintenbeck, A. Alegría, M. Craig, S. Langsdorf, S. Löschke, V. Möller, A. Okem, B. Rama (eds.)]. Cambridge University Press. Cambridge University Press, Cambridge, UK and New York, NY, USA. doi:10.1017/9781009325844.

Migrationsverket (2022a) *Asylregler* <https://www.migrationsverket.se/Privatpersoner/Skydd-och-asyl-i-Sverige/Att-ansoka-om-asyl/Asylregler.html> [2023-05-15]

Migrationsverket (2022b) *Historik* <https://www.migrationsverket.se/Om-Migrationsverket/Pressrum/Vanliga-fragor-fran-journalister/Historik.html> [2023-05-24]

Migrationsverket (2022c) *Sveriges flyktingkvot* <https://www.migrationsverket.se/Om-Migrationsverket/Vart-uppdrag/Sveriges-flyktingkvot.html> [2023-05-15]

Migrationsverket (2023) *Inkomna ansökningar om asyl och skydd enligt massflyktsdirektivet 2022*
<https://www.migrationsverket.se/download/18.6b4387bd17dc72a9925b90/1673356600150/Inkomna%20ansokningar%20om%20asyl%202022.xlsx> [2023-05-24]

Sverigedemokraterna, Moderaterna, Kristdemokraterna, Liberalerna (2022) *Tidöavtalet: Överenskommelse för Sverige* <https://www.liberalerna.se/wp-content/uploads/tidoavtalet-overenskommelse-for-sverige-slutlig.pdf>

Sveriges Radio (2022) ”Strider i norra delen av Kiev – folk försöker fly men män måste stanna”, 25 februari, <https://sverigesradio.se/artikel/rysslands-attack-pa-ukraina> [2023-05-24]

SVT Nyheter (2019), ”Flera IS-anhängare dömda för grova brott efter hemkomsten”, 14 mars, <https://www.svt.se/nyheter/inrikes/flera-is-anhangare-domda-for-grova-brott-efter-hemkomsten> [2023-05-23]

SCB (2023) *Asylsökande i Sverige* <https://www.scb.se/hitta-statistik/sverige-i-siffror/manniskorna-i-sverige/asylsokande-i-sverige/#:~:text=Antalet%20asylsökande%20ökade%20kraftigt%20under,av%20dem%20var%20irakiska%20medborgare> [2023-05-15]

Världsbanken (2021) *The World Bank Annual Report 2021: From Crisis to Green, Resilient, and Inclusive Recovery (English)*. Washington, D.C.: World Bank Group.
<http://documents.worldbank.org/curated/en/120541633011500775/The-World-Bank-Annual-Report-2021-From-Crisis-to-Green-Resilient-and-Inclusive-Recovery>

UNHCR (2022) *Global Trends* https://www.unhcr.org/global-trends#_ga=2.84688090.2111910137.1684873386-1849484460.1684873386 [2023-05-23]

UNHCR (2023) *Ukraine Situation Flash Update #27*, 19 maj
https://data2.unhcr.org/en/situations/ukraine#_ga=2.76755414.2111910137.1684873386-1849484460.1684873386

UNHCR (u.å.) *Vidarebosättning av kvotflyktingar* <https://www.unhcr.org/neu/se/vart-arbete/kvotflyktingar> [2023-05-23]

V-Dem institutet (2023) *Democracy report 2023: Defiance in the Face of Autocratization*.

Göteborgs universitet [https://www.v-dem.net/documents/29/V-](https://www.v-dem.net/documents/29/V-dem_democracyreport2023_lowres.pdf)

[dem_democracyreport2023_lowres.pdf](https://www.v-dem.net/documents/29/V-dem_democracyreport2023_lowres.pdf)